

HÁSKÓLI ÍSLANDS

BA ritgerð
í íslensku sem öðru máli

„Við verðum bara að bíða“ -
Pólsk þýðing á þremur smásögum úr *Kláða* eftir Fríðu Ísberg, ásamt
greinargerð

Barbara Lempicka

Leiðbeinandi: Þóra Björk Hjartardóttir
Júní 2023

ÍSLENSKU- OG MENNINGARDEILD

„Við verðum bara að bíða“ -
Pólsk þýðing á þremur smásögum úr *Kláða* eftir Fríðu Ísberg, ásamt
greinargerð

Barbara Lempicka
Kt. 230596-4179

Ritgerð til BA-prófs í íslensku sem öðru máli
Leiðbeinandi: Þóra Björk Hjartardóttir

Íslensku- og menningardeild
Hugvísindasvið Háskóla Íslands

Júní 2023

„Við verðum bara að bíða.“ - Pólsk þýðing á þremur smásögum úr *Kláða* eftir Fríðu Ísberg,
ásamt greinargerð

Ritgerð þessi er 10 eininga lokaverkefni til BA-prófs
við Íslensku- og menningardeild á Hugvísindasviði Háskóla Íslands

© Barbara Lempicka, 2023

Ritgerðina má ekki afrita nema með leyfi höfundar.

Ágrip

Þessi ritgerð er lokaverkefni til BA-prófs í íslensku sem annað mál við Hugvísindasvið Háskóla Íslands. Hún skiptist í tvo hluta: þýðing þriggja sagna: *Ljósakrónan*, *Að kúga eða kúgast* og *Heim* úr smásagnasafninu *Kláði* eftir Fríðu Ísberg úr íslensku yfir á pólsku og greinargerð þýðingarinnar. Fyrsti hluti skiptist í fjóra kafla. Inngangskafli leggur áherslu á markmið verkefnisins með að segja frá höfundinum, vali textanna, og stöðu kvenna á Íslandi og í Póllandi. Annar kafli útskýrir kenningar úr þýðingafræði sem notaðar eru í þýðingu textans. Þriðji kafli inniheldur þýðingavandamálín sem koma fyrir í verkefninu og lausnir þeirra, og fjórði kafli er lokaorð. Annar hluti lokaverkefnisins er þýðingin sjálf.

Abstract

This thesis is a final project for BA degree in Icelandic as a second language in School of Humanities at University of Iceland. The dissertation is divided in two parts: translation of three novels *Ljósakrónan*, *Að kúga eða kúgast* and *Heim* from book *Kláði* by Fríða Ísberg from Icelandic to Polish, and analysis of said translation. First part of the paper is divided into four chapters. Introduction chapter focuses on aim of the project by describing the author, chosen text and situation of women in Iceland and Poland. Second chapter describes translation studies theories and translation methods, which are then used in translation. Third chapter reports on difficulties that occurred while translating and solutions that were implemented, and fourth chapter contains short summary of the project. Second part of the thesis is translation itself.

Efnisyfirlit

Ágrip	3
Abstract	4
I. hluti: Greinargerð	7
1. Inngangur	8
1.1. Staða kvenna á Íslandi og í Póllandi	8
1.2. Um höfundinn	10
1.3. Um smásögurnar	10
1.3.1. Ljósakrónan	11
1.3.2. Að kúga eða kúgast	11
1.3.3. Heim	11
2. Fræðilegar forsendur	12
2.1. Um þýðingarkenningar	12
2.1.1. Þýðingararðferðir á forn- og miðöldum.....	12
2.1.2. Tímamót Lúthers	13
2.1.3. Friedrich Schleiermacher og eiginleg þýðing.....	13
2.1.4. Roman Jakobson og þrískipting þýðinga	14
2.1.5. Jafngildi Eugene Nida	15
2.1.6. Skoposkenningin Hans Vermeer og Katharina Reiss.....	16
2.2. Um þýðingaraðferðir	17
2.3. Um þýðingarferlið	18
2.3.1. Frumtextinn	18
2.3.2. Markmið þýðingarinnar	19
2.3.3. Um valda þýðingaraðferð	19
3. Þýðingarvandamál og lausnir	21
3.1. Málfræðileg þýðingarvandamál	21
3.1.1. Greinir.....	21
3.1.2. Mynd sagnorða	22
3.1.3. Horf sagnorða	23
3.1.4. Viðtengingarháttur	24
3.2. Setningafræðileg þýðingarvandamál	25

3.2.1.	Frumlag.....	25
3.2.2.	Leppur.....	26
3.2.3.	Myndun spurninga.....	26
3.2.4.	Orðaröð.....	26
3.2.5.	Lengd málsgreinar.....	27
3.3.	Orðfræðileg þýðingarvandamál.....	28
3.3.1.	Eiginnöfn og örnefni.....	28
3.3.2.	Samsett orð.....	29
3.3.3.	Stakorð.....	29
3.3.4.	Tökuorð og ensk orð.....	30
3.3.5.	Sagnasambönd og orðatiltæki.....	31
3.4.	Menningarleg þýðingarvandamál.....	33
3.4.1.	Notkun orðsins „ <i>vinur</i> “.....	33
3.4.2.	Kynlífsefni.....	34
4.	Lokaorð.....	37
	Heimildaskrá.....	38
	Prentaðar heimildir.....	38
	Rafrænar heimildir.....	39
II.	hluti: Þýðingin.....	41
	Żyrandol.....	42
	Ciemieżony czy ciemieżący.....	48
	Dom.....	57

I. hluti: Greinargerð

1. Inngangur

Pólverjar eru fjölmennasti minnihlutahópur útlendinga á Íslandi. Samkvæmt Manntali sem átti sér stað árið 2022, bjuggu 20.896 pólskir innflytjendur í landinu, þ.e. 34,2% allra innflytjenda¹. Á þessu ári styrkti Miðstöð íslenskra bókmennta fimm pólskar þýðingar. Hins vegar bjuggu um það bil 2800 þýskumælendur á Íslandi árið 2022 sem er 4,5% allra innflytjenda en samt sem áður styrkti Miðstöð íslenska bókmennta níu þýskar þýðingar².

Pólverjar eiga að flestu leyti frekar auðvelt með að aðlagast íslensku samfélagi en þörf er á frekari styrkingu til þess að þeir verði meiri hluti af íslensku samfélagi. Ein lausn er að færa okkur nær íslenskri menningu, það er m.a. að þýða íslenskar bókmenntir yfir á pólsku til að vekja áhuga á Íslandi og menningarlífi þess. Markmið þessa verkefnis er að sýna Pólverjum, sérstaklega ungum pólskum konum mikilvægan hluta íslenskrar menningar og sögu sem er baráttan fyrir jafnrétti kynjanna, með femínískum bókmenntum.

Valið var að þýða verk Fríðu Ísberg sem er ein af röddum kynslóðar ungra kvenna á Íslandi. Mikilvægt er að reyna að ná eins miklu úr annarri menningu eins maður getur. Með því að þýða verk Fríðu vona ég að pólskar konur verði innblásnar af sterkum íslenskum konum og haldi áfram baráttu sinni fyrir jafnrétti.

1.1. Staða kvenna á Íslandi og í Póllandi

Leiðir pólskra og íslenskra kvenna til löglegs jafnréttis byrjuðu á svipaðan hátt. Fyrst stofnuðu þær félag til að öðlast rétt til menntunar. Í Póllandi komu fram stefnumál um menntun kvenna árið 1775. Það var fyrsta tilraun ríkisins til að setja reglur um það sem var byltingarkennt á evrópskan mælikvarða. Fyrsti kvennaskólinn á Íslandi, þ.e. fyrsti skólinn sem bauð konum upp á formlega menntun, var stofnaður árið 1874 í Reykjavík eftir mikla baráttu³ og þó ekki væri háskóli á Íslandi, fengu konur að stunda nám í Kaupmannahöfn. Hins vegar biðu pólskar konur í meira en hundrað ár frá því að stefnumál um menntun kvenna var kynnt og þar til að þær fengu að koma í háskólann sem áheyrendur árið 1894 og fjórum árum seinna sem nemendur eftir að þær sýndu fram á að þær gætu lært jafn vel og karlmenn⁴. Árið 1911 voru sett á Íslandi Lög nr. 37 um rétt

¹ Hagstofa Íslands, 2022a.

² Miðstöð íslenska bókmennta, 2022.

³ Erla Hulda Halldórsdóttir, 2011, bls. 121-148.

⁴ Kowalczyk, 2018, bls.146-166.

kvenna til embættisnáms, námsstyrks og embætta sem tryggði konum sama rétt og körlum í öllum menntastofnunum landsins, hvað varðar nám og námsstyrki úr opinberum sjóðum⁵ sem þýddi að íslenskar konur gátu hafið nám í Háskóla Íslands strax eftir að hann var stofnaður. Þá fengu konur kosningarrétt árið 1915 á Íslandi og árið 1918 í Póllandi.

Árið 2016, næstum því hundrað árum eftir að pólskar konur fengu kosningarrétt, reyndi pólska íhaldssama stjórnin að taka af þeim einn þeirra mikilvægasta rétt – réttinn til að ráða yfir eigin líkama. Reynt var að gera lög um þungunarrof svo ströng að það hefði endað með algjöru banni við þungunarrofi. Pólskar konur ákváðu að mótmæla frumvarpinu og kröfðust þess að mannréttindi þeirra yrðu virt. Sumar voru innblásnar af íslenskum konum og Kvennafrídögum þeirra⁶ og lögðu til að mótmæla á sama hátt og gert var á Íslandi fyrir rúmlega 40 árum. Mótmælin voru þá nefnd *Svörtu mótmælin* af því að fólk klæddist svörtum fötum sem þýddi að það syrgði mannréttindi í Póllandi.

Talið er að staða kvenna á Íslandi sé ein sú besta í heimi þegar pólskar konur þurfa enn að berjast fyrir réttindum sínum. Samkvæmt Kynjamisréttisvísitölu (GII), sem er verkfæri notað af Sameinuðu Þjóðunum, var Ísland í áttunda sæti af öllum löndum árið 2021. Vísitalan sýnir hversu mikið þjóðin lækkar í Lífskjaravísitölu (HDI) vegna mismunar í stöðum karla og kvenna. Hins vegar var Pólland í 31. sæti⁷. Annar vísir á málinu getur verið greiður aðgangur að getnaðarvörnum. Samkvæmt lista *European Parliamentary Forum for Sexual and Reproductive Rights* skorar Ísland 72% þegar kemur að getnaðarvarnastefnu. Á Íslandi er gott aðgegni að upplýsingum, aðföngum og ráðgjöf. Pólland er á hinn bóginn í neðsta sæti með 33,5%⁸. Auk þess hefur Ísland frjálsslynd lög um þungunarrof sem leyfa að rjúfa meðgöngu þar til á 22. viku⁹. Samt hefur Ísland frekar hátt frjósemishlutfall sem var 1,83 árið 2021¹⁰. Í andstæðu við þetta er þungunarrof næstum því bannað í Póllandi og frjósemishlutfall pólskra kvenna var 1,41¹¹ og það lækkar á hverju ári þegar getnaðarvarnar- og æxlunarstefna verður strangri.

⁵ Erla Hulda Halldórsdóttir og Guðrún Dís Jónatansdóttir, 1998, bls. 35.

⁶ Kalisz, 2016.

⁷ United Nations Development Programme, 2022.

⁸ European Parliamentary Forum for Sexual and Reproductive Rights, 2023.

⁹ Center for Reproductive Rights, e.d.

¹⁰ Hagstofa Íslands, 2022b.

¹¹ Główny Urząd Statystyczny, 2021.

1.2. Um höfundinn

Fríða Ísberg fæddist árið 1992 í Vestmannaeyjum og ólst upp í Kópavogi. Minnst er á það í viðtali hjá Rás 2 að aðeins sex eða sjö ára byrjaði hún að skrifa ljóð og kvæði¹². Hún lauk grunnprófi í heimspeki við Háskóla Íslands þegar hún var tuttugu og eins árs gömul en var ekki viss um hvað hún ætlaði að verða. Loksins ákvað hún að verða sjálfstætt starfandi og þá byrjaði hún í meistaranámi í ritlist til að verða rithöfundur.

Árið 2017 gaf hún út fyrsta verkið sitt *Slitförin*, ljóðasafn sem lýsir sambandi milli foreldra og ljóðmælanda og vakti mikla athygli. Bókin hlaut Bóksalaverðlaunin og var þá tilnefnd til Fjöruverðlauna árið 2018. Á sama ári gaf Fríða út smásagnasafnið *Kláði* sem segir frá málefnum aldamótakynslóðarinnar, þ.e. ungt fólk á þröskuldi fullorðinsáranna. Fríða sagði að smásögurnar fjölluðu um ungt fólk og veruleika þess¹³. Bókin var tilnefnd til Bókmenntaverðlauna Norðurlandaráðs árið 2020 og Fjöruverðlaunanna 2019. Önnur ljóðabók Fríðu, *Leðurjakkaveður*, var gefin út árið 2019. Í henni er fjallað um „viðkvæmni, vörn og togstreituna milli sviðsetningar og sannleika á tímum einstaklingsdýrkunar“¹⁴. Nýjasta bók Fríðu heitir *Merking*. Hún kom út árið 2021 og er fyrsta skáldsaga höfundarins. Eins og önnur verk Fríðu segir hún frá nútímamálefnum sem varða yngri kynslóðina. Bókin hlaut mörg verðlaun, m.a. Bókmenntaverðlaun kvenna á Íslandi árið 2022.

Hún er hluti af kvennaskáldahópi sem kallar sig Svikaskáld ásamt Þórdísi Helgadóttur, Þóru Hjörleifsdóttur, Sunnu Dís Másdóttur, Ragnheiði Hörpu Leifsdóttur og Melkorku Ólafsdóttur. Þær hafa gefið saman út þrjár ljóðabækur og skáldsöguna *Olíu* sem var tilnefnd til Íslenskra bókmenntaverðlauna árið 2021.

1.3. Um smásögurnar

Í BA-verkefningu eru þýddar smásögurnar *Ljósakrónan*, *Að kúga eða kúgast* og *Heim* úr smásagnasafninu *Kláða* eftir Fríðu Ísberg. Bókin er safn af sögum úr hversdagslegu lífi sem lýsa raunveruleika ungs fólks, sérstaklega á þrítugsaldri.

¹² Fríða Ísberg, 2021.

¹³ Kristjana Björg Guðbrandsdóttir, 2018.

¹⁴ Fríða Ísberg, e.d.

1.3.1. Ljósakrónan

Í *Ljósakrónunni* er fjallað um ungt par sem flytur aftur í húsi foreldra stráksins eftir að hafa búið í útlöndum í nokkur ár. Aðalþema verksins er kynslóðabil sem kemur fyrir þegar foreldrar og börn þurfa að lifa saman vegna erfiðrar stöðu á leigumarkaðnum í Reykjavík. Ástand þess er frekar óþolandi fyrir foreldrana sem taka kærustu sonar síns ekki í sátt. Smásagan er fyrstu persónu frásögn skrifuð frá sjónarhorni eldri kynslóða og sýnir muninn á hugmyndum um kynlíf og sambönd milli aldamótakynslóðarinnar og X-kynslóðarinnar.

1.3.2. Að kúga eða kúgast

Að kúga eða kúgast er skrifuð frá sjónarhorni stráks sem finnur sér kærustu. Í upphafi smásögunnar verður hann fljótlega skotinn í henni. Hann dáist að hreinskilni, fegurð og sjálfstæði hennar. Auk þess finnst honum frábært að hún þykist ekki að vera einhver önnur en hún er, en það breytist þegar hann tekur eftir því að hún er raunveruleg manneskja, ekki bara einhvers konar dúkka eins og hann er vanur að vera í samböndum með. Aðalþema smásögunnar eru væntingar karlmanna til kvenna og eitruð karlmennska.

1.3.3. Heim

Smásagan *Heim* lýsir einni af almennustu og ógnvekjandi upplifunum kvenna sem eru einar á heimleið um nætur. Í sögunni ávarpar sögumælandi konu og segir frá leiðinni heim og öllum meðfylgjandi tilfinningum hennar. Þema þessarar smásögu er öryggi kvenna og allar varúðarráðstafanir sem þær gera til að forðast árásir.

2. Fræðilegar forsendur

Samkvæmt Ethnologue eru rúmlega 7000 lifandi tungumál í heiminum sem eru notuð af tæplega 7.7 milljörðum fólks. 492 af þeim eru opinber, þ.e. þau eru notuð í löggjafarþingum og opinberum stofnunum¹⁵. Sérfræðingar spá því að um það bil helmingur af mannfjöldanum sé að minnsta kosti tvítyngdur. Afleiðingin af því er að við lifum í heimi þýðinganna hvort við erum meðvituð um það eða ekki. Þar að auki hafa þýðingar átt sér stað í aldanna rás sem þýðir að þær eru almennar í tíma og rúmi.

2.1. Um þýðingarkenningar

2.1.1. Þýðingararðferðir á forn- og miðöldum

Upphaf vestrænna þýðingasögu má rekja til Grikklands hins forna og Rómveldis. Tímabil þetta var fyrst vel skjalfest í sögu þýðinganna.

Eitt af merkilegustu þýðingarverkum fornaldar var Sjöttíumannaþýðingin (Septuaginta). Snemma á 3. öld f. Kr. voru fyrstu fimm bækur Gamla testamentisins, þýddar úr hebresku yfir á grísku af 70 (eða 72) Gyðingum í hellenísku Alexandríu. Þýðingaraðferðin sem notuð var í Sjöttíumannaþýðinguna var að þýða orð fyrir orð og hún varð fyrirmynd fornaldarlegra þýðenda goðsagna¹⁶

Hugmynd frjálsra þýðinga var þá útfærð nánar af rómverska ræðismanninum Ciceró. Hann lagði áherslu á marktæta sem ætti að vera eins málfræðilega réttur og frumtextinn sem neyðir þýðanda til að þýða merkingu fyrir merkingu í stað orðs fyrir orð. Það myndi gildi um veraldlega texta sem innihéldu ekki goðsögn.

Hierónímus var skipað að leiðrétta heilaga texta sem voru þýddir úr grísku yfir á latínu og setja saman í eina latínuútgáfu af biblíunni sem síðar var kölluð Vúlgata. Verkefni þetta orsakaði mikil þýðingaátök milli heilagleika frumtextans sem átti vera þýddur orð fyrir orð og markmiðs þýðingarinnar sem þurfti að þjóna almennu fólki. Í bréfi til Pammakíusar sem gefið var titillinn *Um bestu þýðingaraðferðina* segir Hierónímus að hann noti aðferð Ciceró í þýðingum veraldlegra texta en ekki heilagrar ritningar þar sem orðaval og orðaröð séu verk Guðs sjálfs¹⁷. Vúlgata varð hin viðurkennda

¹⁵ Ethnologue, e.d.

¹⁶ Ross, 2021.

¹⁷ Jerome, 2002, bls. 23-30.

þýðing á Biblíunni sem notuð var í Vestur Evrópu í nær 800 ár. Hún var einnig fyrsta Biblían prentuð af Gutenbergi árið 1455.

2.1.2. Tímamót Lúthers

Á 16. öld þýddi Martin Lúther Biblíuna á þýsku úr grísku og hebresku án þess að nota þýðingu Híerónímusar sem voru einskonar tímamót í þýðingasögu. Eins og fyrirrennari hans hugleiðir Lúther þýðingaraðferðir.

Í *Sendibréfinu um þýðingar* (Sendibrief vom Dolmetschen) sem hann skrifaði árið 1530, útskýrir hann þýðingaátök sem komu fram þegar hann var að þýða heilaga ritningu eftir að þýðingin hans var gagnrýnd af pápistum. Mikilvægasta hugmyndin sem kemur fyrir í bréfi Lúthers er að þýðingin þurfi að þjóna viðtakendum.

Sjá þó ekki að það er samt sem áður í samræmi við merkingu textans og þegar maður vill yfirfæra hann á skýra og volduga þýsku þá tilheyrir það þarna, því ég ætlaði mér að tala þýsku, hvorki latínu né grísku, þegar ég tók mér fyrir hendur að þýða yfir á þýskt mál.¹⁸

Martin Lúther var fyrsti almenni talsmaðurinn fyrir alþýðingu. Hann lagði áherslu á viðtakandann og gerði sitt besta til að laga frumtextann að markmálinu og markmenningunni sem breytti verulega vestrænu þýðingarsviði.

2.1.3. Friedrich Schleiermacher og eiginleg þýðing

Árið 1813 birtist greinin *Um hinar mismunandi þýðingaraðferðir* (Ueber die verschiedenen Methoden des Uebersetzens) eftir rómantíska heimspekinginn og guðfræðinginn Friedrich Schleiermacher. Í greininni segir hann að þýðing sé almenn í lífi fólks þótt markmið hennar geti verið mismunandi. Venjulega er þýtt milli tveggja tungumála en stundum kemur fram þörf til að þýða innan sama tungumálsins af því að tungumál er lifandi og notkun þess fer eftir mörgum þáttum, til dæmis stétt eða menntun mælanda.

Schleiermacher einbeitir sér að gerðum þýðinga milli tungumála og það sem hann kallar eiginlega þýðingu. Hann staðhæfir að það séu til tvær gerðir þýðinga, þ.e. túlkun sem notuð er frekar praktísk og er notað í viðskiptalífnum og þýðing sem sé list. Auk þess

¹⁸ Luther, 2010, bls. 97.

færir hann rök fyrir því að endursögnin og endursköpunin teljist ekki til raunverulegra þýðinga vegna aðalþýðingavandans:

En nú er þessu þveröfugt háttað, séu tungumál ekki svo náskyld að jafnvel megi líta á þau sem mismunandi mállýzkur, og því meira sem greinir þau að með aukinni fjarlægð í tíma eða uppruna, því ólíklegra er að eitt einasta orð í einni tungu eigi nákvæmlega samsvörun í annarri eða að beyging einnar tungu sameini nákvæmlega sama fjölbreytileika af venzlum og samsvarandi beyging í annarri.¹⁹

Samkvæmt Schleiermacher eru það bara tvær aðferðir sem geta verið notaðar í eiginlegri þýðingu, þ.e. annars vegar að færa lesandann til móts við höfundinn og hins vegar að færa höfundinn til móts við lesandann. Í fyrri aðferðinni er tilgangur að bæta lesandanum upp þekkinguna sem hann vantar til að skilja frumtextann og færa hann á sama stað þar sem þýðandinn var þegar hann las frumtextinn. Í síðari aðferðinni reynir þýðandinn að færa höfundur inni í markmenninguna eins og hann notaði markmál frá upphafi. Þessar báðar aðferðir geta ekki verið blandaðar en í bæðum er aðalhlutverki þýðandans að auðga markmenningu og þróa tungumálið.

2.1.4. Roman Jakobson og þrískipting þýðinga

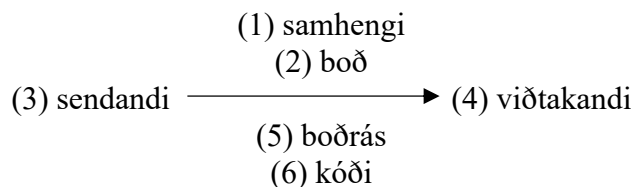
Rússneskur fræðimaður Roman Jakobson var einn af þeim fyrstu sem greindu þýðingar sem vísindi, ekki list. Í greininni sinni *On Linguistic Aspects of Translation* útskýrir hann að það séu þrjár leiðir til þýðinga:

- 1) Þýðing innan tungumálsins (umorðun) – tiltekið boð er endurflutt í sama tungumálið, innan sama málkerfis.
- 2) Þýðing milli tungumála (eiginleg þýðing) – tiltekið boð er flutt yfir á annað tungumál.
- 3) Þýðing milli táknkerfa (umhverfing) – tiltekið boð er endurflutt með öðrum táknmiðli.²⁰

¹⁹ Schleiermacher, 2010, bls. 8.

²⁰ Jakobson, 2000, bls. 114.

Þar að auki í tilrauninni sinni til að færa nær bókmenntir og málvísindi kynnti hann boðmiðlunarlíkan sem sýnir tengsl milli sendanda, boðs og viðtakanda. Samkvæmt því er nauðsynlegt fyrir hendi sé kóði, boðrás og samhengi²¹.

Hver þáttur sem boðmiðlunarlíkan inniheldur tengist einu gildi. Samhengi (1) hefur tilvísunargildi, boð (2) skáldskapargildi, sendandi (3) tilfinningagildi, viðtakandi (4) áhrifagildi, boðrás (5) sambandsgildi og kóði (6) kerfisgildi.

Þótt hugmyndin kemur fyrir í samhenginu talmáls, hún gildir líka í ritmáli þar sem höfundurinn eða þýðandi skapar boð (texti) fyrir lesanda og til þess að hann geti komið boðum til viðtakanda boð hans þurfa að innihalda öllum fyrrnefndum þáttunum.

2.1.5. Jafngildi Eugene Nida

Eugene A. Nida, bandarískur Biblíuþýðingafræðingur og málvísindamaður lagði, eins og Roman Jakobson, miklu áherslu á boðmiðlun milli sendanda og viðtakanda.

$$\begin{array}{c}
 \text{sendandi} \rightarrow \text{boð} \rightarrow \text{viðtakandi} = \text{sendandi} \rightarrow \text{boð} \rightarrow \text{viðtakandi} \\
 (\text{rithöfundur}) \rightarrow (\text{texti}) \rightarrow (\text{lesandi}) = (\text{þýðandi}) \rightarrow (\text{texti}) \rightarrow (\text{lesandi})
 \end{array}$$

Ástráður Eysteinnsson bendir á að „Nida og aðrir þýðingafræðingar hafi komið því til leiðar að umræða um bókmenntaþýðingar snúist nú ekki lengur um þá gagnslausu spurningu hvort ákveðin þýðing segi það sama og frumtextinn“²². Auk þess álitur Nida að engin tvö tungumál séu alveg eins og þess vegna engin þýðing samsvarar alveg frumtextanum:

Since no two languages are identical, either in the meanings given to corresponding symbols or in the ways in which such symbols are arranged in phrases and sentences, it stands to reason that there can be no absolute

²¹ Jakobson, 1960, bls. 353.

²² Ástráður Eysteinnsson, 1984, bls. 23.

correspondence between languages. Hence there can be no fully exact translations.²³

Afleiðing af því er að þýðandi hefur val um hvað ætlar hann að leggja áherslu á.

Áhersla getur verið lögð á sendanda boðs og tilgangi hans – hvort vildi hann að upplýsa viðtakandann, kalla fram tilfinningar eða kalla fram hegðun. Boðið sjálf getur verið tekið sem mikilvægast. Þá einbeittir sér þýðandinn á formið eða inntakið boðs. Loksins getur verið lögð áhersla á viðtakanda sem þýðir að þýðandinn þurfa að hafa í huga hæfni viðtakenda til að skilja tungumál og áhuga viðtakenda. Óháð áherslu þýðanda þurfi hann alltaf að finna jafngildi sem hæfir best. Í grunninn eru tvöskónar jafngildi samkvæmt Nida:

- 1) Formlegt jafngildi (e. formal equivalence) þar sem áhersla er lögð á trúnað við frumtextann, þ.e. að markttextinn er eins nákvæmur og náinn frumtextann og hann gæti verið. Stundum hefur það í för með sér að þýða sagnorð fyrir sagnorð, nafnorð fyrir nafnorð, setningu fyrir setningu, o.s.frv.
- 2) Áhrifajafngildi (e. dynamic equivalence) sem notað er þegar markmið þýðanda er að ná fram áhrifum á lesandann sem jafngilda þeim sem frumtextinn hefur á sína lesendur. Til að afreka þennan tilgang þarf þýðingunni að falla að markmáli og markmenningu.

Nida færir einnig rök fyrir því að aðferðir eru tveir endar á skála og þess vegna mögulegt, og stundum óhjákvæmilegt, er að blanda þeim í þýðingunni.

2.1.6. Skoposkenningin Hans Vermeer og Katharina Reiss

Orðið *skopos* úr grísku þýðir ‘markmið’ eða ‘tilgangur’ og því er lýst sem aðaleinkenni kenningarinnar. Þýðandinn sem sérfræðingur í þýðingum skilgreinir markmið þýðingar samkvæmt hlutverki frumtextans. Þar að ofan á tilgangur að vera í samræmi við ákveðið hlutverk markttextans þar sem það miðast við markmenninguna og viðtakendur. Aðferðin eflir sérstaklega þýðandann sem er ábyrgur fyrir samskiptum milli menningarheima og tekur ákvarðanirnar samkvæmt því. Vermeer kemst að þeirri niðurstöðu að *skopos* getur verið notað á þrjá vegu og getur vísað til:

²³ Nida, 2002, bls. 126.

- 1) þýðingarferli, þar sem *skopos* er árangur athafnar,
- 2) þýðingarútkomu, þar sem *skopos* er hlutverk þýðingar,
- 3) þýðingaraðferð, þar sem *skopos* er tilgangur markttextans.²⁴

Í stuttu máli samdi höfundur frumtexta fyrir frummenningu og þýðandinn er höfundur markttexta fyrir markmenningu.

2.2. Um þýðingaraðferðir

Það eru til margar þýðingarkenningar og aðferðir eins og áður var nefnt í undirkafla 2.1 en hægt er yfirleitt að skipta þeim í tvo flokka – aðferðir þar sem áhersla er lögð á frummálið og annar þar sem áhersla er lögð á markmálið. Báðum flokkum eru lýst af Peter Newmark á V-plani²⁵.

Áhersla lögð á frummálið	Áhersla lögð á markmálið
Frummálið	Markmálið
(1) Frá orði til orðs	(8) Aðlögun
(2) Orðrétt þýðing	(7) Frjáls þýðing
(3) Kórrétt þýðing	(6) Eðlilegt þýðing
(4) Þýðing á grundvelli merkingar	(5) Þýðing á grundvelli tjáningar

Tafla 1. Skýningarmynd af þýðingaraðferðum samkvæmt Newmark

Í þýðingaraðferðinni frá orði til orðs (1) leggur þýðandi áherslu á að þýða orð í samræmi við orðabókamerkingu. Auk þess er orðaröð frumtextans varðveitt í markmálinu. Í aðferðinni (2) er orðaröð þýðingarinnar nánast eins og í frumtextanum og orð eru þýdd eitt í einu án samhengis setningar. Kórrétt þýðing (3) felst í því að endurskapa nákvæma samhengislega merkingu frumtextans án þess að málfræði markttextans sé röng. Í þýðingu á grundvelli merkingar (4) er lögð áhersla á fagurfræði frummálsins. Hins vegar leggur aðferð (5) áherslu á að færa nákvæma samhengislega merkingu frumtextans með því að nota málfræðireglur markmálsins. Í eðlilegri þýðingu (6) endurskapar þýðandi boð frumtextans en aflagar hann málfræðilegum reglum frumtextans. Frjáls þýðing (7) endurskapar boð og merkingu frumtextans eins og aðferð

²⁴ Vermeer, 2002, bls. 224.

²⁵ Newmark, 1988, bls. 45-47.

(6) en án þess að fylgja stíl eða formi frumtextans. Aðlögun (8) er frjálust þýðingaraðferða sem einkennist af því að merking textans er aðlöguð markmálinu og markmenningunni.

2.3. Um þýðingarferlið

Í þessum undirkafla eru frumtextarnir sem þýddir voru: *Ljósakrónan*, *Að kúga eða kúgast* og *Heim* skilgreindir af þýðandanum. Katharina Reiss bendir á það að frumtextaskilgreining er brauðnauðsynleg til þess að velja þýðingaraðferð í samræmi við tegund texta, stíl og hlutverk hans, en líka við markmið þýðingarinnar²⁶.

2.3.1. Frumtextinn

Þýddir textar eru smásögur. Tilgangur textanna er að skapa áhrif og hvetja viðtakendur til að spegla sig í sögunni með því að lýsa atburðum sem viðtakandi getur fundið sig í. Höfundurinn gerir samfélagsgagnrýni en lætur lesanda velta fyrir sér hvaða hluti af samfélaginu er gagnrýndur. Hópur viðtakenda eru að mestu leyti konur af báðum kynslóðum sem lýst eru í bókinni, þ.e. milli þrítugsaldurs og sextugsaldurs. Að sjálfsögðu gætu þau fundið sig í mismunandi persónum í sögunni svo viðbrögð þeirra við textanum myndi vera öðruvísi.

Samkvæmt Reiss og Vermeer eru til þrjár tegundar texta:

- 1) upplýsandi texti (e. informative) - sem notaður er til að færa tilkynningar,
- 2) tjáningartexti (e. expressive) - sem notaður er til að færa tilfinningar og
- 3) virkjandi texti (e. operative) - sem leiðbeinir lesanda²⁷.

Slíka flokkun gerir Ástráður Eysteinnsson í bókinni sinni *Tvímæli*. Hann segir að hægt sé að aðgreina þýdda texta í flokkum nýtingatexta sem færa tilkynningar eða bókmenntatexta sem færa tilfinningar²⁸. Frumtextinn sem er notaður í BA-verkefninu getur verið talinn til tjáningartexta eða bókmenntatexta vegna þess að hann er skapaður með notkun tjáningarhlutverks tungumáls.

Í öllum smásögunum er notað hversdagslegt, nútímalegt mál, jafnvel slangur og tökuorð. Nokkur íslensk sérnöfn koma fram í textunum, t.d. Angantýr, Vesturbær. Notaður orðaforði tengist oft kynlífi. Sum af orðunum eru formlegri og geta verið notuð

²⁶ Reiss, 2002, bls. 162-166.

²⁷ Reiss og Vermeer, 2013, bls. 182.

²⁸ Ástráður Eysteinnsson, 1996, bls. 23.

í læknisfræði, t.d. *snípur* og önnur eru óformlegri, t.d. *píka*. Sumar einkenni stílsins eru ólíkar í gegnum smásögurnar.

Ljósakrónan er smásaga skrifuð í fyrstu persónu fleirtölu. Hún er einhvers konar frásögn gerð af sögumælanda sem lýsir atburðum úr þátíðinni en samt eru stundum notuð sagnorð í nútíð. Það eru engin samtöl og þegar önnur persóna en sögumælandinn eru að tala í sögunni er það merkt með óbeinni ræðu. Setningar eru frekar langar og innihalda margar aukasetningar. Með stíl textans reynir höfundur að líkja eftir talanda manneskja á miðjum aldri í *Ljósakrónunni*. Tilgangur þess er að ýkja kynslóðabilið sem kemur fram í sögunni. Stíllinn getur minnt á dagbókarfærslu eða hugarflæði. Skoðanir eru tjáðar án mikillar hugsunar og atburðir eru gagnrýndir harkalega.

Bygging smásögunnar *Að kúga eða kúgast* er lík uppbyggingu *Ljósakrónunnar*. Sagan er frásögn í þriðju persónu en segir frá einu sjónarhorni sem er frá ungum manni og þess vegna er notaður orðaforði yngri kynslóðarinnar. Sagan er byggð af frekar löngum setningum sem minna á hugarflæði en þó styttri en í *Ljósakrónunni* og inniheldur samtöl skrifuð með notkun beinnar ræðu.

Þriðja sagan *Heim* er mjög ólík hinum. Hún er skrifuð í annarri persónu eintölu og ávarpar einhvers konar konu (kannski lesandann). Setningar eru oftast fullgerðar og stuttar, en engu að síðir kjarnyrtar. Hún er skrifuð í öðrum stíl sem reynir að byggja upp spennu sem er tilfinning sem fylgir oft konum sem eru einar á leið heim um nætur.

2.3.2. Markmið þýðingarinnar

Markmið þýðingarinnar er til að færa pólska lesandann til móts við frummenninguna. Eins og bent var á í inngangi eru ekki margar íslenskar bækur þýddar yfir á pólsku þótt Pólverjar séu fjölmennasti minnihlutahópur útlendinga á Íslandi. Tilgangurinn er að koma á þýðingum af íslenskum bókmenntum sem sýna íslenskan raunveruleika og hugarfar, sérstaklega þegar kemur að jafnrétti. Bókmenntir spegla hugmyndir og viðhorf samfélagsins. Þess vegna mikilvægt er að þýða verkin til þess að kynna fólk fyrir hugmyndum um jafnrétti.

2.3.3. Um valda þýðingaraðferð

Eftir að frumtextinn er skilgreindur velur þýðandi þýðingaraðferð sem hann myndi nota í þýðingu til þess að endurskapa tegund, stíl og hlutverk frumtextans og ná markmiðum sem hann setti sér í þýðingunni.

Að þýða milli tungumála sem tilheyra öðruvísi málaættum er stundum ómögulegt með því að nota formlegt jafngildi og þess vegna kemur valið milli notkunar þess og áhrifajafngildis oft fram í verki þýðenda og allir kostir og ókostir aðferðarinnar eiga að vera hafnir til hliðsjónar eins og Ástráður Eysteinnsson bendir á í bókinni *Orðaskil*.

Þýðandi verður einnig að sinna þriðja þætti boðanna, þeim ávirka (pragmatíska), er að lesandanum snýr og varðar læsileika textans. Með formlegu jafngildi getur texti orðið þungur aflestrar, þó svo hann gefi raunsanna mynd af frumtexti. Með áhrifajafngildi er oftár ekki stefnt að því að viðhalda aðgengileika verksins á nýju máli og því skyni eru ef til vill skertir ýmis formlegir þættir sem menningarlegar skírskotanir.²⁹

Þegar á allt er litið eru valin jafngildi á heilum skala með því að leggja meiri áherslu á áhrifajafngildi og markmálið til að þýða smásögurnar *Ljósakrónuna*, *Að kúga eða kúgast* og *Heim*. Þó samkvæmt formlegu jafngildi reynir þýðandinn að endurspegla stílinn og form frumtextans í marktöxtanum, sérstaklega með notkun aukasetninganna eins og þær eru notaðar í frumtextanum. Auk þess er sérstök áhersla lögð á orðaforða sem tengjast kynlífi í pólsku þýðingunni vegna þess að pólskur orðaforði jafngildir ekki íslenskum á þessu svæði. Þessi orðaforði er þýddur í samræmi við reglur fyrir eðlilega þýðingu, þ.e. aðallega með því að endurskapa boð og merkingu frumtextans.

²⁹ Ástráður Eysteinnsson, 2017, bls. 49.

3. Þýðingarvandamál og lausnir

Roman Jakobson segir í greininni sinni *On Linguistic Aspects of Translation* sem tekur dæmi um þýðingu milli ensku og rússnesku að það sé erfiðara að varðveita frumtextann þegar það eru ekki til ýmsir málfræðilegir flokkar úr frummálinu í markmálinu og boð getur verið týnt³⁰. Íslenska tilheyrir germönskum málum eins og enska, og pólska tilheyrir slavneskum málum eins og rússneska og þess vegna kemur stundum fyrir vandamál í þýðingu milli þeirra eins og nánar verður fjallað um hér í eftirfarandi undirköflum.

3.1. Málfræðileg þýðingarvandamál

3.1.1. Greinir

Greini er eitt af íslenskum málfræðilegum atriðum sem eru ekki til á pólsku og þess vegna er alltaf mjög krefjandi að þýða yfir á pólsku. Greini er bætt við nafnorð til að gera það ákveðið.

Fall	Eintala		Fleirtala	
	íslenska	pólska	íslenska	pólska
Nf.	maður- inn	ten mężczyzna	menn(ir)- nir	ci mężczyźni
Þf.	mann- inn	tego mężczyznę	menn- ina	tych mężczyzn
Þgf.	manni- num	temu mężczyźnie	mönnu(m)- num	tym mężczyzną
Ef.	manns- ins	tego mężczyzny	manna- нна	tych mężczyzn
Tf.		tym mężczyzną		tymi mężczyznami
Sf.		tym mężczyźnie		tych mężczyznach
Áf.		ten mężczyzn		ci mężczyźni

Tafla 2. Beyging ákveðna nafnorðsins maður

Samkvæmt Töflu 2 er þörf til að nota ábendingarfornafnið *ten* 'þessi' í stað fyrir greini á pólsku til að vísa í ákveðið nafnorð.

- (1) a. Þau hafa orð á því að hoppa ekki út í **sambandið** án björgunarhrings, (...).
(bls. 21)
- b. Ustalają, że nie będą wskakiwać w **ten związek** bez koła ratunkowego, (...)
- c. Þau ákveða að hoppa ekki út í þetta samband án björgunarhrings, (...).

³⁰ Jakobson, 2000, bls. 116.

Auk þess er oft hægt að sleppa ákveðni í setningu, sérstaklega þar sem er eignarforafn á undan eins og í dæminu (2).

- (2) a. Þarna er **húsið** þitt. (bls. 43)
- b. Tam jest **twój dom**.
- c. Þarna er þitt hús.

3.1.2. Mynd sagnorða

Sagnorð á íslensku eða á pólsku beygjast í þremur myndum:

- 1) Germynd (p. strona czynna) er notuð þar sem frumlag er gerandi og andlag er þolandi verknaðar.
- 2) Þolmynd (p. strona bierna) er notuð þar sem frumlag er þolandi verknaðar. Andlag er gerandi en hægt er að sleppa því í setningu af því að áherslan er lögð á þolanda og ekki er nauðsynlegt að nefna geranda.
- 3) Miðmynd (p. strona zwrotna) er mynduð öðruvísi á pólsku og íslensku. Í íslenskunni er bætt sagnorði við viðskeyti *-st* sem og þá getur það haft ýmsa merkingu: germyndarmerkingu, afturbeygða merkingu og þolmyndarmerkingu³¹. Íslenskar miðmyndarsagnir nálgast stundum samsvarandi afturbeygðu formunum sínum eins og *meiðast* og *meiða sig*. Hins vegar er miðmynd alltaf sköpuð með því að nota afturbeygt forafn *się* í pólsku, og í þessari mynd er frumlag gerandi og þolandi á sama tíma.

Notkun afturbeygðs forafns í miðmyndinni á pólsku er samt algengari en á íslensku og gildir um mörg orð sem eru eða eru ekki notuð í miðmyndinni á íslensku.

- (3) a. Þau **kyssast** og þeim **líður** betur. (bls. 32-33)
- b. (Oni) **całują się** i **czują się** lepiej.
- c. (Þau) kyssast og líðast betur.

Afturbeygt forafn getur breytt merkingu sagnorðs í pólsku. Sagnorðið *uczyć* getur verið notað í tvenns konar merkingu. Án þess að nota afturbeygða forafnið *się* þýðir það 'að kenna einhverjum'. En þar sem notað er afturbeygt forafn á eftir þýðir það 'að læra' af því að frumlag er gerandi sem kennir sér sjálfur sem gerir hann líka að þolanda verknaðar.

³¹ Ásta Svavarsdóttir og Margrét Jónsdóttir, 1998, bls. 179-180.

- (4) a. Hann **lærir** á ástina. (bls. 23)
 b. (On) **uczy się** miłości.
 c. (Hann) lærir sig ástina.

Stundum er ekki mögulegt eða eðlilegt að þýða miðmyndsagnir úr íslensku yfir á pólsku með notkun nafnháttar úr því mynduð er miðmynd, t.d. *að taka* og *að takast*. Sagnorðið *að taka* þýðir ‘wziąć’ í pólsku. Hægt er að setja afturbeygt fornafn á eftir því - *wziąć się* - og breyta merkingunni frá ‘að taka e-ð’ í ‘að gera e-ð’ sem getur stundum verið notuð í slíku samhengi eins og *að takast* en í dæmi (5) eðlilegra er að þýða með notkun sagnorðsins *przezwyćzyć* ‘að sigrast’ sem er hluti af orðatiltækinu *przezwyćzyć traumę*.

- (5) a. (...) hvernig á að **takast** á við áföll, (...). (bls. 13)
 b. (...) jak powinno się **przezwyćzyć** traumę, (...).
 c. (...) hvernig á sig að sigrast áföll, (...).

3.1.3. Horf sagnorða

Annar munur milli beyginga sagna í íslensku og pólsku er horf sagnorðs. Sagnorð í pólsku getur verið flokkað í tvo flokka samkvæmt horfi sínu:

- 1) imperfektíf (czasownik niedokonany) – lítið er á verknað sem varandi athöfn án endapunkts,
- 2) perfektíf (czasownik dokonany) – lítið er á verknað sem heild, gerðir frá upphafi til enda³².

Stundum fer það eftir samhengi hvaða horf sagnorðs passar betur í setningu eins og í dæmi (6). Sagnorðið *að hætta* getur verið þýtt á pólsku í imperfektífu horfi ‘konczyć’ eða perfektífu horfi ‘skonczyć’. Þess vegna þarf þýðandi að staðfesta hvort athöfnin sé búin eða ekki. Dæmi (6b) segir að athöfn sé alveg búin – gerandi hætti að gera eitthvað frá upphafi til enda.

- (6) a. Kannski **hættirðu** að drekka klukkan eitt. (bls. 37)
 b. Može **skończyłaś** pić o pierwszej.
 c. Kannski varst (kvk.) búin að drekka klukkan eitt.

³² Jón Axel Harðarson, 2002.

Perfektíft horf er myndað með því að bæta forskeyti við sagnorð í imperfektífu horfi. Bæði horf beygjast í öllum tíðum en imperfektíft horf er notað sérstaklega til að tjá þátíð og framtíð.

Tíð	Perfektíf á pólsku	Merking á íslensku	Imperfektíf á pólsku	Merking á íslensku
þátíð	Zjadłam.	Ég var búin að borða.	Jadłam.	Ég borðaði.
nú tíð	Zjadam.	Ég er að borða.	Jem.	Ég borða. / Ég er að borða.
framtíð	Zjem.	Ég er að fara að borða. / Ég ætla að borða.	Będę jadła.	Ég mun borða þetta.

Tafla 3. Beyging sagnorðs *jeść* eftir horfi og tíð

Í dæmi (7) velur þýðandi á milli orð fyrir orð þýðingar eins og „**Skończyłaś jeść** tę pizzę z zamrażarki?“ og notkunar sagnorðs í perfektífu horfi. Báðar aðferðir eru málfraeðilega réttar og valið á þeim fer eftir víðara samhengi og stíl textans.

- (7) a. **Varstu búin að borða** pítsuna úr frystinum? (bls. 43)
 b. **Zjadłaś** tę pizzę z zamrażarki?
 c. Borðaðu pítsuna úr frystinum?

Í þýðingunni var valið að nota perfektíft horf sagnarinnar *jeść* til þess að ná betra flæði í textanum.

3.1.4. Viðtengingarháttur

Viðtengingarháttur sagna er notaður í setningum sem tákna ekki beinar staðreyndir heldur fela í sér óvissu, möguleika, ósk, skilyrði eða því um líkt³³. Í íslensku eru viðtengingarháttirnir tveir – viðtengingarháttur I sem leiddur er af nafnhætti og viðtengingarháttur II sem dreginn er af þátíðarmyndum sagna. Háttur þessi er líka til í pólsku og er kallaður *tryb przypuszczający*. Reglan er yfirleitt sú sama – talað er um verknað sem er mögulegur en gerðist ekki í raun og veru. Munurinn er því að í pólsku er bara ein tegund viðtengingarháttar sem myndaður er með viðskeyti *-by* og hann er notaður til að þýða báðar tegundir. Dæmi (8) sýnir þýðingu viðtengingarháttar II.

- (8) a. Ef hann **væri** nítján ára **myndi** hann líka kinka kolli. (bls. 33)
 b. Gdy **by** **miał** dziewiętnaście lat, też **by** potakiwał.
 c. Ef (vh.) hafði nítján ár, líka (vh.) kinka kolli.

³³ Ásta Svavarsdóttir og Margrét Jónsdóttir, 1998, bls. 186.

Dæmi (9) sýnir þýðingu viðtengingarháttar I.

- (9) a. (...), hvort hún **geti** ekki klórað sér þegar hann sjái ekki til, (...). (bls. 25)
- b. (...), czy ona nie **mogłaby** się drapać, kiedy on tego nie widzi, (...)
- c. (...), hvort hún ekki geti sér klórað, þegar hann þetta ekki sér.

3.2. Setningafræðileg þýðingarvandamál

3.2.1. Frumlag

Í báðum tungumálum er grunnorðaröð FSA (frumlag – sagnorð – andlag) en það eru mikill munur á byggingu setningar. Fyrst og fremst er venjulega hægt að sleppa frumlagi á pólsku, sem er ekki gert á íslensku. Dæmi (10) sýnir að þegar frumlag er fornafn er því oftast sleppt í pólskum setningum þar sem form sagnorðsins á undan því sýnir persónu og kyn hennar.

- (10) a. **Hún** er yngri en hann, svolítið óörugg, hlær þegar **hún** veit ekki hvað **hún** á að gera. (bls. 28)
- b. (**Ona**) Jest od niego młodsza, troszkę niepewna siebie, śmieje się, kiedy nie wie, co ma zrobić.
- c. (Hún) Er yngri en hann, svolítið óörugg, hlær þegar veit ekki hvað á að gera.

Hins vegar sýnir dæmi (11) þörf að nota fornafn sem frumlag í báðum tungumálum þar sem sagt er frá a.m.k. tveimur persónum og andlag bendir ekki að geranda. Í pólsku tilbrigði (11b) getur fyrsta frumlagi verið sleppt en ekki hinu vegna þessarar reglu. Þar að auki er frumlag notað í pólsku setningunni þar sem höfundur vill leggja áherslu á geranda.

- (11) a. **Hún** má gagnrýna hann en **hann** má ekki gagnrýna hana. (bls. 27)
- b. (**Ona**) może krytykować jego, ale **on** nie może krytykować jej.
- c. (Hún) má gagnrýna hann en hann má ekki gagnrýna hana.

Auk þess vísa pólsk sagnorð til kyns frumlags sem lætur sleppa því án þess að missa neinar upplýsingar úr setningu.

- (12) a. Þú **lofaðir** að bjóða honum í pönnukökur daginn eftir, sem þú **gleymir** svo að gera. (bls. 42)
- b. **Obiecałaś** zaprosić go na naleśniki następnego dnia, ale potem **zapomniałaś** to zrobić.

- c. Lofaðir (kvk.) að bjóða honum í pönnukökur eftir daginn, en þá gleymdir (kvk.) það að gera.

Sagnorðið *obiecać* ‘að lofa’ er notað í 2. p. et. þt. og vísar til kvenkyns með beygingarviðskeytið *-laś*. Þar sem talað er um karlkyn beygingarviðskeyti myndi vera *-leś* í stað. Sama regla gildir í beygingu sagnorðsins *zapomnieć* ‘að gleyma’.

3.2.2. Leppur

Annað vandamál sem kemur fyrir oft er notkun lepps á íslensku. Þetta fyrirbæri er ekki svona algengt á pólsku og stýrt af öðruvísi reglum og þótt er hægt að nota *Það er...* ‘To jest...’ í byrjun setninga, sé það ekki eins eðlilegt og á íslensku og virkar bara í tilteknu samhengi.

- (13) a. Það er einhvern fyrir aftan þig. (bls. 42)
b. Ktoś jest za tobą.
c. Einhvern er fyrir aftan þig.

3.2.3. Myndun spurninga

Til að mynda já/nei spurningar á íslensku, er þörf á að snúa venjulegri orðaröð í setningu við þannig að sagnorð kemur á fyrsta sæti og svo frumlagið. Í pólsku er það ekki nauðsynlegt og bygging spurninga er frjálsari. Til að mynda spurningu er bætt við spurningarmerki fyrir aftan fullyrðingasetningu án þess að snúa orðaröðinni. Mögulegt er líka að setja fylgiorð *czy* ‘hvort’ fyrir framan fullyrðingarsetningu á sama tíma.

- (14) a. Gerir þú það? (bls. 30)
b. (Czy) Ty to robisz?
c. (Hvort) þú það gerir?

3.2.4. Orðaröð

Í hverju tungumáli er til undirliggjandi skipulag um hvernig liðir eiga venjulega að vera settir í röð, sem er [frumlag] [beygingarhaus] [sagnliður og andlag] á íslensku. Þá koma fyrir viðhengi sem geta verið sett á ýmsum stöðum í setningu. Til dæmis, eru viðhengi sem lýsa tíma oftast fyrir aftan andlag á íslensku og sæti þeirra á pólsku er enn frjálsari.

- (15) a. (...) fer snemma út úr húsi morguninn eftir. (bls. 32)
b. (...) a następnego ranka wychodzi wcześniej z mieszkania.

- c. (...) og næsta morgun fer snemma úr húsi.

Þegar fjallað er um sæti, er auðvitað mikilvægasti hluti setninga sagnorðið sem á íslensku á alltaf að vera í 2. sæti. Staða þess er föst og breytist ekki þó bætt sé við viðhengi í byrjun setningu eins og í dæminu (16). Á pólsku getur sagnorð verið sett í þriðja eða jafnvel fjórða sæti fyrir aftan frumlagið.

- (16) a. Þá snýr hann sér við og slekkur á náttlampanum. (bls. 24)
b. Wtedy (on) się odwraca i gasi lampę na stoliku nocnym.
c. Þá (hann) sér snýr við og slekkur á náttlampanum.

3.2.5. Lengd málsgreinar

Mikill munur er á milli lengd málsgreinar í tungumálum. Í íslensku eiga málsgreinar það til að vera lengri en á pólsku. Misræmi er sérstaklega að finna í frumtextanum þar sem stíllinn á það til að minna á hugarflæði. Þess vegna er ákveðið að byggja setningar á slíkan hátt í þýðingunni til að skemma ekki stíl frumtextans. Stundum er þó bætt við ýmsum samtengingum til þess að gera málsgreinar skiljanlegri á pólsku.

- (17) a. Svo kíkjum við á tveggja herbergja íbúðirnar miðsvæðis (þau hafa reglulega orð á *öllum hinum* foreldrum **sem** kaupa litla íbúð **sem** börnin borga af) **en** sjáum svo fasteignaverðið, reiðumst þeim fyrir tilætlunarsemina, verðum þrjóska **og** neitum að vera meðvirkari en við erum nú þegar. (bls. 18)

- b. Potem patrzymy na dwupokojowe mieszkania w centrum (regularnie mówią o tych wszystkich innych rodzicach, **którzy** kupują małe mieszkania, **które** potem spłacają ich dzieci), **ale** **kiedy** widzimy cenę nieruchomości wpadamy w złość na ich wygórowane oczekiwania, stajemy się uparci **i** odmawiamy upraszczania im życia jeszcze bardziej niż to już robimy.
- c. Svo skoðum við á tveggja herbergja íbúðirnar miðsvæðis (reglulega segja um hina alla foreldra, sem kaupa litla íbúð, sem þá borga fyrir þeirra börn), en þegar við sjáum verðið fasteigna fellum við í reiði, verðum þrjóska og neitum einfalda þeirra líf meira eins og það nú gerum.

3.3. Orðfræðileg þýðingarvandamál

3.3.1. Eiginnöfn og örnefni

Yfirleitt er reglan um eiginnöfn og örnefni að þýða þau ekki nema sérstakar ástæður valdi því.

Sjaldnast er ástæða til að „þýða“ mannanöfn beinlínis, nema þá að þau hafi einhverja sérstaka merkingu eða skírskotun í frumtextanum sem ástæða kann að vera til að reyna að ná.³⁴

Í þýðingunni er ákveðið að þýða ekki eiginnöfn en beygja þau samkvæmt pólskum beygingareglum. Tafla 4 sýnir muninn milli beygingarendinga sem notaðir eru til að mynda föll í báðum tungumálum. Þörf er líka á að velja á milli þess að skrifa eiginnöfn og örnefni samkvæmt íslenskri eða pólskri ritvenju. Í þýðingunni var ákvað að nota íslenska stafrófið. Rökin fyrir því er að tilgangur þýðingarinnar sem staðhæfur var í undirkaflanum 2.2.3. er að færa lesandann til móts við frummenninguna, þ.e. menningu Íslendinga. Með því að þýða ekki örnefni og skrifa þau samkvæmt íslenskri ritvenju hvetur þýðandinn viðtakanda textans til að kanna heim frummenningarinnar. Auk þess er markmið þýðingarinnar líka að færa pólska lesandann sem býr á Íslandi til móts við íslenska menningu til þess að hann geti verið hluti af íslenska samfélaginu.

Fall	Íslenska	Pólska
Nf.	Angantýr	Angantýr
Þf.	Angantý	Angantýra
Þgf.	Angantý	Angantýrowi
Ef.	Angantýs	Angantýra
Tf.		Angantýrem
Sf.		Angantýrze
Áf.		Angantýrze

Tafla 4. Beyging nafnsins Angantýr á íslensku og pólsku

Einnig eru örnefni ekki þýdd nema í samsettum orðum þar sem annar liður bendir á tegund staðar er hann þýddur og beygður og örnefni er notað í nefnifalli eins og sýnt er í dæminu (18).

³⁴ Heimir Pálsson og Höskuldur Þráinsson, 1988, bls. 27.

- (18) a. Amma hennar vildi hýsa þau hjá sér í **Vogahverfinu**, (...). (bls. 16)
 b. Jej babcia chciała ich przyjąć u siebie w **dzielnicy Vogar**, (...).
 c. Hennar amma vildi þau hýsa hjá sér í hverfinu Vogar, (...).

3.3.2. Samsett orð

Samsett orð eru þau orð sem búin eru til úr fleiri en einu orði. Hægt er að skipta þeim í þrjá flokka eftir því hvernig þau eru mynduð:

- 1) Stofnsamsetning þar sem stofn fyrri liðar notaður er í samsetninguna,
- 2) Eignarfallssamsetning þar sem eignarfallsmynd fyrri liðar er notuð í samsetninguna,
- 3) Tengistafssamsetning þar sem er tengistafurinn er settur á milli fyrri og seinni liðar samsettra orða.

Í Töflu 4 eru sýnt nokkur dæmi um samsett orð sem koma fram í frumtextanum ásamt þýðingum þeirra á pólsku.

Samsett orð	Myndun	Þýðing
leigumarkaðurinn	leiga + markaður	rynek (no.) mieszkaniowy (lo.) 'markaður íbúðar'
suðurgluggi	suður + gluggi	okno (no.) południowe (lo.) 'gluggi suður'
stúlknauppeldi	stúlka + uppeldi	wychowanie (no.) dziewczynek (no.) 'uppeldi stúlkna'

Tafla 5. Dæmi um samsett orð sem birtist í frumtextanum og þýðingar þeirra

Vandamálið er að myndun samsettra orða er ekki eins frjáls í pólsku og í íslensku. Í pólsku er venjulega notað lýsingarorð til að bæta við upplýsingum um nafnorð (Tafla 5). Sum samsett orð verða þýdd með því að nota fleiri en eitt lýsingarorð til þess að lýsa íslensku orði eftir bestu getu.

- (19) a. Þú ert komin inn í **runnagötturnar**, (...). (bls. 43)
 b. Wkraczasz w **uliczki pelne zarośli**, (...).
 c. Kemur inn í götum fullum af runnum, (...).

3.3.3. Stakorð

Í bókinni *Íslenskir leskaflar með skýringum, málfræði, setningafræði og æfingum* útskýrir Jón G. Friðjónsson að stakorð séu þau orð sem aðeins eitt dæmi er til um og geta ekki

verið fundin í orðabókum³⁵. Stundum eru þau samsett orð mynduð í þeim tilgangi að nota bara í tilteknum textum, t.d. sem leikur af orðum. Hér að neðan eru nokkur dæmi um orð sem Fríða Ísberg skapaði sjálf til að nefna nokkur fyrirbæri í smásögunum sínum.

Stakorð	Merking	Þýðing
funglingur	fullorðin manneskja sem hagar sér eins og unglingur	pełnolatek
tunnuprump	hátt og langt prump	trąbka
byssukúluprump	hátt og snögg t prump	nabój
kjúklingaprump	krumpað prump	kurczak
klósettskálartunnuprump	prump gert í klósettið	toaletowiec

Tafla 6. Dæmi um stakorð sem birtist í frumtextanum

Þýðing stakorða yfir á pólsku er sérstaklega erfitt vegna þess að myndun samsettra orða er ekki eins frjáls og í íslensku og fylgir öðrum reglum. Þýðandinn notar orð sem eru til og bætir við merkingu þeirra í samræmi við frumtextann eða myndar nýyrði með því að nota orð sem passar við merkinguna. Til dæmis er orðið *pełnolatek* í þýðingunni *Ljósakróunnar* myndað af orðunum *pełnoletni* ‘fullorðinn’ og *nastolatek* ‘unglingur’ eins og í frumtextanum.

3.3.4. Tökuorð og ensk orð

Ari Páll Kristinsson bendir á í bókinni sinni *Málheimar: sitthvað um málstefnu og málnotkun* á því að Íslendingar hafa einhvers konar „ástarhaturssamband“ við ensku. Á götum Reykjavíkur er augljóst að enska er notuð alls staðar og ekki bara af innflytjendum og ferðamönnum³⁶. Fyrirbærið sést í nútíma bókmenntum þar sem rithöfundar nota tökuorð og slangur til að herma eftir hversdagslegu talmáli Íslendinga.

Sum tökuorð, sérstaklega þau sem tengjast notkun á tölvum eru algeng í öðrum tungumálum eins og pólsku. Það má skoða í orðum *að skrolla* í dæminu (20) og *læk* í dæminu (24) sem hafa jafngildi í pólsku.

- (20) a. Þú **skrollar** stefnulaust í gegnum símann, (...). (bls. 39)
 b. **Scrollujesz** ekran telefonu bez celu (...).
 c. (Þú) skrollar skjá símans án tilgangs.

³⁵ Jón G. Fríðjónsson, 1988, bls. 149.

³⁶ Ari Páll Kristinsson, 2017, bls. 106-108.

Önnur orð úr enskum uppruna eru notuð á íslensku sem slangur eða tökuorð en ekki á pólsku (dæmi 21) og öfugt (dæmi 22).

- (21) a. Við **exum** á fasteignavefina, (...). (bls. 18)
- b. **Zamykamy** stronę z nieruchomościami (...).
- c. (Við) lokum vef með fasteignum, (...).
- (22) a. Þau útbúa handa okkur **súr viskídrykki**, (...). (bls. 11)
- b. Przygotowują dla nas **whisky sour**, (...).
- c. (Þau) útbúa fyrir okkur whisky sour (...).

Stundum er enskt orðasamband sem nefnir einhverskonar fyrirbæri notað í báðum tungumálum þar sem fyrirbærið getur ekki verið útskýrt eða útskýringin er ekki nógu mikilvirkt, þ.e. þörf er á að nota of mörg orð til að lýsa fyrirbærinu. Þetta má gera bara þegar enskt orðasamband er alþekkt og viðtakendur texta þekkja það líka.

- (23) a. (...) þau eru það sem kallast **power couple**. (bls. 21)
- b. (...) tak właśnie wygląda tzw. **power couple**.
- c. (...) eins og þetta lítur út sk. power couple.

Það er líka engin þörf til að reyna að þýða nöfn fyrirtækja sem eru alþekkt, eins og Facebook eða Tinder en stundum er gott að beygja nöfn samkvæmt reglum tungumálsins.

- (24) a. Þegar þau byrja saman á **Facebook** fær sambandið þeirra 450 **læk**. (bls. 21)
- b. Kiedy zmieniają status na **Facebooku**, ich związek dostaje 450 **lajków**.
- c. Þegar breyta stöðufærslu á Facebook, þeirra samband fær 450 læk.

3.3.5. Sagnasambönd og orðatiltæki

Sagnasamband er fast samband milli sagnorðs og forsetningar sem breytir upprunalegri merkingu sagnarinnar. Þetta atriði er útbreitt í germönskum tungumálum en ekki í slavneskum og stundum eru það þýtt með því að nota orðatiltæki í markmáli eins og í dæminu (25).

- (25) a. (...) passar að **vera ekki fyrir** henni á morgnana. (bls. 23)
- b. (...) pilnuje się, żeby **nie wchodzić jej w drogę** z rana.
- c. (...) passar sig að ganga ekki fyrir framan hana á morgun.

Sagnasambönd geta stundum torvelað skilning textans, sérstaklega í löngum málsgreinum. Sagnorðið *að sjá* þýðir ‘að skynja (e-ð) með augunum’ eða ‘skilja (e-ð)’³⁷ í grunnmerkingu, en getur sagnorðið myndað samband með ýmsum forsetningum. Nokkur dæmi af því eru sýnt í Töflu 7.

Sagnasamband	Merking	Þýðing á pólsku
sjá + af	láta e-ð frá sér, missa e-ð	odpuścić
sjá + að sér	bæta ráð sitt, endurskoða fyrri gjörðir	zreflektować się
sjá + í gegnum	skilja hvað haft er í huga, átta sig á þessu	zrozumieć
sjá + til	bíða og láta málin þróast	oczekiwać
sjá + eftir	iðrast þessa, óska þess að það hafi aldrei verið	żałować

Tafla 7. Dæmi um sagnasambönd með sagnorði sjá og merkingu þeirra³⁸

Merking þýðingarinnar getur verið afar ólík merkingu frumtextans ef þýðandinn skilur ekki nákvæmlega hvað fast sagnarsamband þýðir eða þýðir textann með því að nota orð fyrir orð þýðingaraðferðina. Til dæmis er ekki til sagnasambandið *að sjá eftir* í pólsku og án þess að þekkja merkinguna á íslensku, gæti þýðandi þýtt sagnarsambandið orð fyrir orð sem *widzieć po* ‘sjá niðurstöðu af e-u’ í stað að nota sagnorðið *żałować* sem hefur sömu merkingu eins og *að sjá eftir*.

- (26) a. Þú **sérð eftir** því að hafa ekki tekið leigubíl. (bls. 40)
 b. **Żalujesz**, że nie wzięłaś taksówki.
 c. Sérð eftir að ekki taka leigubíl.

Í öllum tungumálum eru til föst orðasambönd, orðtök og líkingar sem eru notuð í yfirfærði merkingu. Merking þeirra fer eftir menningaratriðum tungumálsins og þess vegna er venjulega ekki mögulegt að þýða þau orð fyrir orð.

- (27) a. (...) hvernig **tungan klofnar eins og í nöðru** (...). (bls. 9)
 b. (...) jak **rozwiązuje się jej język** (...).
 c. (...) hvernig leysir sig hennar tunga (...).

Sum orðatiltæki eru algengari vegna þess að þau hafa uppruna sinn í hluta menningarinnar sem er alþekkt, eins og Biblían. Til dæmis orðatiltæki *eins og þruma úr heiðskiru lofti*

³⁷ Íslensk nútímamálsorðabók, e.d.

³⁸ Íslensk nútímamálsorðabók, e.d.

jafngildir orð fyrir orð pólska orðatiltækinu *jak grom z jasnego nieba* og þýðir að eitthvað kemur mikið á óvart.

- (28) a. Fyrsta árásin kom eins og **pruma úr heiðskíru lofti**, (...). (bls. 11)
b. Pierwszy atak przyszedł niespodziewanie jak **grom z jasnego nieba** (...).
c. Fyrsta árásin kom á óvart eins og **pruma úr heiðskíru lofti**, (...).

Önnur orðatiltæki er erfiðara að þýða af því að þau nota öðruvísi tilvitnanir. Pólverjar myndu ekki blessa dána á sama hátt og Íslendingar af því að þess konar orðasambönd sem tengjast hversdagsfyrirbærum eins og dauða eða trú eru bundin í tungumálinu.

Dæmi (29) er sérstaklega flókið af því að notað er sagnarsamband *að falla frá*, þ.e. ‘deyja’ og þá ávarpið *blessunin* sem getur tjáð kærleik og er notað til ávarpa ýmist lifandi eða dána. Það eru engin orðatiltæki sem geta verið notuð til að ávarpa ýmist lifandi eða dána á pólsku. Þess vegna er valið að nota fasta orðatiltækið *świeć Panie nad jej duszą* í þýðingunni þar sem er talað um dána.

- (29) a. (...) sem var góð vinkona okkar þar til hún **féll** skyndilega **frá, blessunin**.
(bls. 10)
b. (...) która niespodziewanie **zeszła z tego świata, świeć Panie nad jej duszą**.
c. (...) sem skyndilega fór úr þessum heimi, skíndu Jesú yfir sálinni hennar.

Að finna jafngildi sem hæfir best þegar talað er um orðatiltæki er afskaplega krefjandi verkefni fyrir þýðandann og stundum þarfnast textinn frjálslegri þýðingar.

3.4. Menningarleg þýðingarvandamál

3.4.1. Notkun orðsins „vinur“

Notkun orðanna *vinur/vinkona* er öðruvísi í íslensku og pólsku. Pólsku orðin *przyjaciell/przyjaciółka* bera meiri tilfinningalega merkingu og afleiðingin af því er að Pólverji myndi ekki nota orðið *przyjaciell* ‘vinur’ eins frjálst og Íslendingur. Orð þessi innihalda sterkari tilfinningar í pólsku og eru þess vegna ekki oft notuð í hversdagslegu samhengi, þar sem talað er frekar um féлага eða kunningja. Þýðandinn ákvað að þýða íslenska orðið *vinur* sem *znajomy* þar sem talað er um hóp féлага sem er eðlilegra á pólsku.

- (30) a. (...) þó svo að **vinir** þinir séu á heimleið (...). (bls. 37)
b. (...) nawet jeśli twoi **znajomi** zbierają się już do domu (...).
c. (...) þó svo að félagar þinir undirbúa sig að fara heim (...).

Algenzt er að orðið *przyjaciółka* sé notað í þýðingunni þar sem höfundurinn talar um bestu vinkonu af því að tilfinningar sem orðin innihalda eru jafngild í þessu samhengi.

- (31) a. Þannig var ráðist á litlu systur bestu **vinkonu** þinnar. (bls. 38)
b. W ten sposób zaatakowano młodszą siostrę twojej najlepszej **przyjaciółki**.
c. Á þann hátt ráðist var á yngri systur þinnar bestu vinkonu.

3.4.2. Kynlífsefni

Stærsta vandamálið sem kemur fyrir í þýðingunni er orðaforði sem tengist kynlífsefni, sérstaklega vegna þess að frummenningin og markmenningin líta efnið ólíkum augum. Í pólsku er kynlífsorðaforði ýmist klúr eða læknisfræðilegur og það er skortur af hlutlausum orðum sem tengjast þessu efni. Orsakir fyrir því eru nokkrir:

- 1) Jadwiga Kowalikowa segir að uppruna pólskra blótsyrða megj rekja til orðaforða sem tengist líkamsbyggingu, lífeðlisfræðilegri starfsemi og kynlífi sem gera nútímalegan kynlífsorðaforða klúran.³⁹
- 2) Afleiðing af rannsókn Michael Fleischer sýnir að kynlíf er ennþá stærsta tabúið í pólska samfélaginu og það fer eftir einstaklingum hvort þeir ákveði að tala um þetta efni þótt kynlífsmál birtist reglulega í fjölmiðlum. Samt getur það þýtt að ekki er nógu mikið talað um kynlíf á hversdagslegan hátt til að breyta orðaforða þess.⁴⁰
- 3) Kynlífsefni sem sýnt er í fjölmiðlum á að hneyksla viðtakanda sem hjálpar ekki til að breyta notuðum orðaforða fyrir hlutlausari⁴¹.
- 4) Pólland er kaþólskt land og afleiðingin af því er að það var ekki möguleiki til að mynda hlutlausan orðaforða um kynlíf af því að efni þess var talið að vera „óhreint“ sem endurspeglast sérstaklega í orðaforðanum um kvennakynlíf og kvennalíkamshluta út af því að kaþólsk trú er byggð á feðraveldiskerfi.

Valdir frumtextar snúast allir í kringum kynlíf jafn beinlínis og ekki. Þess vegna var kynlífsorðaforðinn sem birtist í frumtextanum þýddur með því að nota merkingarskala frá

³⁹ Kowalikowa, 2008, bls. 82.

⁴⁰ Fleischer, 2006, bls. 2-4.

⁴¹ Dąbrowska, 2008, bls. 186-187.

gildishlöðnum orðum til fræðilegra orða, þ.e. með því að staðfesta hvort pólskt orð sé jafn gildishlaðið eða fræðilegt eins og íslenskt.

klúrt	hlutlaust				fræðilegt
kunta	tussa	pussa	píka	sköp	kynfæri

Mynd 1. Merkingarskala íslenskra orðanna sem lýsa kynfæri kvenna.

Stundum var ómögulegt að finna orð sem jafngildir merkingu íslenska orðsins nákvæmlega á fyrrnefndum skala.

- (32) a. (...) *hún* sem fór að tala um sníp og sjálfsfróun og **píkur**. (bls. 10-11)
 b. Dopóki *ona* nie zaczęła rozmawiać o lechtaczkach, masturbacji i **cipkach**.
 c. Síðan *hún* ekki byrjaði að tala um sníp, sjálfsfróun og **pussur**.

Í dæmi (32) var reynt að finna pólskar hliðstæður íslenskra orða á eftirfarandi hátt:

- 1) Tekið er orðið *snipur* (kk.).
- 2) Orðinu er flett upp í Íslenskri orðsifjabók - 'húðsepi á kynfærum konu (clitoris)'⁴²
- 3) Orðið er sett á merkingarskala og staðhæft er að það sé fræðilegt af því að það er notað í líffærafræði.
- 4) Tekið er jafngilt orð á pólsku með sömu stöðu á skalanum, þ.e. fræðilegt, notað í líffærafræði.
- 5) Jafngildið orð er *lechtaczka* (kvk.).

Þessi aðferð virkaði ekki í öllum aðstæðum. Eitt af orðunum sem eru frekar að þýða samkvæmt jafngildisreglum er *píka* (kvk.) sem upphaflega þýddi 'stúlka, vinnustúlka' úr dönsku orði *pige* og þá 'sköp konu'⁴³. Samt er orðið í miðjum skala sem þýðir að það er frekar hlutlaust og notað í hversdagslegu máli. Það er ekki til orð sem jafngildir því á pólsku. Orðin til að lýsa sköpum kvenna eru mörg mjög klúr eða fræðileg eða þau tilheyra veigrunarorðum.

⁴² Íslensk orðsifjabók, 1989.

⁴³ Íslensk orðsifjabók, 1989

Íslenska	Klúrt orð	Frægilegt orð	Veigrunarorð
píka (kvk.)	cipa, szpara	pochwa, srom	myszka, muszelka
typpi (kk.)	kutas, fiut	członek, penis	siusiak, ogonek

Tafla 8. Dæmi um pólskur kynlífsorðaforði

Til þess að þýða orðið *píka* eins nákvæmlega og það má vera notar þýðandinn orðið *cipa* með smækkunarliði *-ka* sem viðskeyti. Orð *cipka* hefur verið endurheimt af pólskum femínistum á síðustu árum, sérstaklega á samfélagsmiðlum. Markmiðið er að breyta tóni þess í jákvæðan eða hlutlausan.

4. Lokaorð

Markmið BA-lokaverkefnisins er að færa pólska lesendur nær íslenskri menningu. Í innganginum var bent á það að Pólverjar eru fjölmennasti minnihlutahópur útlendinga á Íslandi og að mínu mati er það tilefni til að þýða fleiri verk úr íslensku yfir á pólsku sem myndi þjóna þeim tilgangi að hjálpa Pólverjum að samlagast íslenska samfélaginu sem er beggja hópa hagur. Annað markmið ritgerðarinnar er að þýða femíníska bók sem getur sýnt pólskum konum sem ólust upp í formföstu feðraveldiskerfi að tímarnir breytast og þær þurfa að halda áfram jafnréttisbaráttu sinni. Tungumál og menning eru atriði sem mótar mynd okkar af heiminum og með því getum við breytt umhverfi okkar.

Heimildaskrá

Prentaðar heimildir

- Ari Páll Kristinsson. (2017). *Málheimar: sitthvað um málstefnu og málnotkun*. Reykjavík: Háskólaútgáfan.
- Ásta Svavarsdóttir og Margrét Jónsdóttir. (1998). *Íslenska fyrir útlendinga*. Reykjavík: Málvísindastofnun Háskóla Íslands.
- Ástráður Eysteinnsson. (1984). Bókmenntir og þýðingar. *Skírnir*, 158, 19-65.
- Ástráður Eysteinnsson. (1996). *Tvímæli. Þýðingar og bókmenntir*. Reykjavík: Bókmenntafræðistofnun Háskólaútgáfan.
- Ástráður Eysteinnsson. (2017). *Orðaskil*. Reykjavík: Bókmennta- og listfræðistofnun Háskóla Íslands, Háskólaútgáfan.
- Dąbrowska, A. (2008). Zmiany obszarów podlegających tabu we współczesnej kulturze. *Język a Kultura*, 20, 173-196.
- Erla Hulda Halldórsdóttir. (2011). *Nútímans konur. Menntun kvenna og mótun kyngevris á Íslandi 1850-1903*. Reykjavík: Sagnfræðistofnun Háskóla Íslands í samstarfi við Rannsóknastofu í kvenna- og kynjafræðum (RIKK) og Háskólaútgáfunna.
- Erla Hulda Halldórsdóttir og Guðrún Dís Jónatansdóttir. (1998). *Ártöl og áfangar í sögu íslenskra kvenna*. Reykjavík: Kvennasögusafn Íslands.
- Fríða Ísberg. (2018). *Kláði*. Reykjavík: Partus.
- Heimir Pálsson og Höskuldur Þráinsson. (1988). *Um þýðingar*. Reykjavík: Iðunn.
- Holmes, J.S. (1994). The Name and Nature of Translation Studies. *Translated! Papers on Literal Transaltion and Translation Studies* (bls. 67-80). Amsterdam og Atlanta: Rodopi B.V.
- Jakobson, R. (1960). Closing Statement: Linguistics and Poetics. Í T. Sebeok (ritstjóri), *Style in Language* (bls. 350-377). Cambridge: The M.I.T Press.
- Jakobson, R. (2000). On Linguistic Aspects of Translation. Í L. Venuti (ritstjóri), *The Translation Studies Reader* (bls. 113-118). London: Routledge.
- Jerome. (2002) The Best Kind of Translator (P. Carroll þýddi). Í D. Robinson (ritstjóri), *Western Translation Theory from Herodotus to Nietzsche* (bls. 23-30). New York: Routledge.

- Jón G. Friðjónsson. (1988). *Íslenskir leskaflar með skýringum, málfræði, setningafræði og æfingum*. Reykjavík: Málvísindastofnun Háskóla Íslands.
- Kowalczyk, A. (2019). *Brakująca Połowa Dziejów. Krótka Historia Kobiet na Ziemiach Polskich*. Varsjá: Grupa Wydawnicza Foksal.
- Kowalikowa, J. (2008). O wulgaryzacji i dewulgaryzacji we współczesnej polszczyźnie. *Język a Kultura*, 20, 81-88.
- Luther, M. (2010). Sendibréf um þýðingar (Anna Sigurbjörg Sigurðardóttir þýddi). *Jón á Bægisá*, 14, 90-114.
- Newmark, P. (1988) *A Textbook of Translation*. Hampstead: Prentice Hall.
- Nida, Eugene A. (2000). Principles of Correspondence. Í L. Venuti (ritstjóri), *The Translation Studies Reader* (bls. 126-140). London: Routledge.
- Reiss, K. (2002). Type, Kind and Individuality of Text: Decision Making in Translation. Í L. Venuti (ritstjóri), *The Translation Studies Reader* (bls. 160-171). London: Routledge.
- Reiss, K. og Vermeer H.J. (2013). *Towards a General Theory of Translation Action. Skopos Theory Explained*. New York: Routledge.
- Schleiermacher, F. (2010). Um hinar mismunandi þýðingaraðferðir (M. Ringmar þýddi). *Jón á Bægisá*, 14, 5-29.
- Stefán Einarsson. (1994). *Icelandic: Grammar, Texts, Glossary*. Baltimore og London: The Johns Hopkins University Press.
- Vermeer, H. J. (2002). Skopos and Commission in Translational Action. Í L. Venuti (ritstjóri), *The Translation Studies Reader* (bls. 221-232). London: Routledge.

Rafrænar heimildir

- Center for Reproductive Rights. (e.d.). The World's Abortion Laws. Sótt af <https://reproductiverights.org/maps/worlds-abortion-laws/>.
- Ethnologue. (e.d.). How many languages are there in the world? Sótt af <https://www.ethnologue.com/insights/how-many-languages/>.
- European Parliamentary Forum for Sexual and Reproductive Rights. (2023.). Contraception Policy Atlas Europe 2023. Sótt af <https://www.epfweb.org/node/89>.
- Fleischer, M. (2006). Obszar tabu w systemie polskiej kultury. Í M. Graszewicz og K. Stasiuk (ritstjórar). *Literatura, kultura, komunikacja* (bls. 283-300). Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego. Sótt af http://www.fleischer.pl/text/obszar_tabu.pdf.

- Fríða Ísberg. (e.d.). Leðurjakkaveður. Sótt af <https://www.fridaisberg.com/ledurjakkavedur>.
- Fríða Ísberg (2021, 22. september). Lagalistinn. Stjórnandi Lovísa Rút Kristjánsdóttir. Sótt *Ríkisútvarpið, Rás* 2. af <https://www.ruv.is/frettir/menning-og-daegurmal/2021-09-22-eg-faeddast-sextug-og-yngist-med-hverju-arinu>.
- Główny Urząd Statystyczny. (2021, 21. júlí). Rocznik demograficzny 2021. Sótt af <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/roczniki-statystyczne/roczniki-statystyczne/rocznik-demograficzny-2021,3,15.html>.
- Hagstofa Íslands. (2022a, 24. nóvember). Innflytjendur 16.3% íbúa landsins. Sótt af <https://hagstofa.is/utgafur/frettasafn/mannfjoldi/mannfjoldi-eftir-bakgrunni-2022/>.
- Hagstofa Íslands. (2022b, 20. desember). Landsmenn 467 þúsund árið 2073 samkvæmt mannfjöldaspá. Sótt af <https://hagstofa.is/utgafur/frettasafn/mannfjoldaspa/mannfjoldaspa-2022/>.
- Íslensk orðsifjabók. (1989). Sótt af <https://malid.is/>.
- Íslensk nútímamálsorðabók. (e.d.). Sótt af <https://malid.is/>.
- Jón Axel Harðarson. (2002, 18. október). Hver er uppruni og bygging pólsku? *Vísindavefurinn*. Sótt af <https://www.visindavefur.is/svar.php?id=2801>.
- Kalisz, P. (2016, 25. september). Krystyna Janda wzywa kobiety do islandzkiego strajku. Jest przyjemniejszy i skuteczniejszy niż Czarny Protest. *na:Temat*. Sótt af <https://natemat.pl/190757,kolejne-osoby-przylaczaja-sie-do-czarnego-protestu-ale-krystyna-janda-ma-lepszy-pomysl-na-walke-o-prawa-polskich-kobiet>.
- Kristjana Björg Guðbrandsdóttir. (2018, 8. desember). Delete-takkinn er aðaltakkinn. *Fréttablaðið*. Sótt af <https://timarit.is/page/7031719?iabr=on#page/n35/mode/1up>.
- Miðstöð íslenskra bókmennta. (2022). Úthlutun þýðingastyrkja a erlend mál 2022. Sótt af <https://www.islit.is/styrkir/thydingar-a-erlend-mal/uthlutanir-2022/>.
- Ross, W.A. (2021, 15. nóvember). *The Most Important Bible Translation You've Never Heard Of*. Text & Canon Institute Phoenix Seminary. Sótt af <https://textandcanon.org/the-most-important-bible-translation-youve-never-heard-of/>.
- United Nations Development Programme. (2022, 8. september). Human Development Index. Sótt af <https://hdr.undp.org/data-center/specific-country-data#/countries/ISL>.

II. hluti: Þýðingin

Żyrandol

Oczywiście nic nie możemy powiedzieć – musimy po prostu czekać. Rynek mieszkaniowy jest straszny i zgodziliśmy się na to, żeby przeprowadzić go przez ten rok tak, by on nie musiał zobowiązywać się finansowo. To nie o niego się martwimy. On nie jest problemem, nasz cudowny chłopiec. Odnosi rzeczy na miejsce i sprzęta z własnej inicjatywy. Robi zakupy i gotuje dwa razy w tygodniu, ostatnio zrobił faszerowanego bakłazana z karmelizowaną cebulką, cytryną i pomidorkami koktajlowymi. To ona jest problemem. To ona używa tego przyjaznego tonu, kiedy rozmawia z nami, ale my słyszymy ją przez ścianę, jak rozwiązuje się jej język, jak nas obmawia, małpuje i śmieje się z nas.

Do tego dochodzą te cholerne hałasy. Łomoty. Jęki. Nasz syn miał wcześniej dziewczyny, ale jeszcze nigdy nie słyszeliśmy nawet mruknięcia. Nagle on też zaczął wydawać z siebie te wszystkie dźwięki, tak jakby jej wtórował. Pomiędzy sypialniami znajduje się niewielka łazienka, ściany są z drewna, a podłoga wyłożona deskami, które skrzypią przy każdym kroku, tak jak ich łóżko, kiedy się na nim położyć. Staramy się chodzić do spania przed nimi, żeby nie musieć czytać czy zasypiać z tym hałasem za ścianą. Czasami nam się udaje, czasem nie. Pod ich pokojem znajduje się jadalnia, najjaśniejszy pokój w domu, z dwoma ścianami zapełnionymi książkami, wielkim południowym oknem wychodzącym na ocean. Dobrze jest tam rozpocząć dzień z kawą i gazetą, tak jak zwykliśmy to robić przez prawie trzynaście ostatnich lat. Chyba że oni znowu zaczynają. Biały, ceramiczny żyrandol zaczyna się bujać troszeczkę w tę i z powrotem. Żyrandol ten jest bardzo drogim projektem, który dostaliśmy w prezencie od naszej dobrej przyjaciółki, artystki, która niespodziewanie zeszła z tego świata, świeć Panie nad jej duszą.

Ani łomoty, ani jęki nie niosą się aż na niższe piętro, ale kołysanie wystarczy aby zakłócić spokój. Ciężko jest napić się kawy ze swoim mężem w ciszy i spokoju, kiedy żyrandol buja się nad tobą, w tę i z powrotem, w tę i z powrotem, podczas gdy my doskonale wiemy, że nie powinien. Spoglądamy z żyrandola na siebie nawzajem i nic nie mówimy. Staramy się nie mieć tego przed oczami, pośladków naszego syna czy jej twarzy ułożonej na poduszce, z zamkniętymi oczami, otwartymi ustami, z tym samolubnym, egocentrycznym wyrazem twarzy. Nie mieliśmy nigdy w zwyczaju myśleć o tym, dopóki *ona* się nie wprowadziła. Dopóki *ona* nie zaczęła rozmawiać o łechtaczkach, masturbacji

i cipkach. Pierwszy atak przyszedł niespodziewanie jak grom z jasnego nieba. To było jeszcze zanim się wprowadziła. Siedzieliśmy w czwórce przy stole w jadalni, przygotowaliśmy małe przyjęcie z okazji ich powrotu do domu po długiej podróży. Wszyscy wciąż byliśmy przyjaciółmi. Ona wyglądała jak francuska aktorka, w ślicznej, zapinanej na guziki lnianej sukience, z grubymi włosami ułożonymi w koka, wystającymi obojczykami, jej szyja długa i krucha jak łądyga. Nasz syn opalony i uroczy, z długimi włosami, ale porządnie uczesany, z przedziałkiem na środku i z kosmykami zatkniętymi za uszami, nie do końca taki jak do tego przywykliśmy, ale było mu do twarzy.

Jesteśmy przy trzeciej butelce wina, po deserze, oni chcą przygotować eleganckie drinki z tego, co zostało zakupione w strefie bezcłowej. Przygotowują dla nas whisky sour, śmiejemy się, wspominamy przeszłość na przemian – jak oni się poznali, jak my się poznaliśmy, porównujemy obie historie. Nagle ona zaczyna nam opowiadać o rzeczach, o których my nie chcemy słyszeć, o tym jak musiała poinstruować naszego syna, bo on nie doprowadził jej do orgazmu, po tym jak sam.. skończył. Śmiejąc się, opowiada nam, jak po wszystkim leżał jak kłoda obok niej. Próbowwała dać mu znać, że to jeszcze nie koniec wdrapując się na niego z powrotem, całując go, ale to nie podziałało i musiała zapytać: Idziesz tak po prostu spać?

Nie wiedzieliśmy co mamy zrobić z tą informacją i zamilkliśmy, co jest całkowicie zrozumiałe – jaki rodzic chciałby usłyszeć coś takiego o swoim dziecku? – i co nasz syn oczywiście zauważył, i zaczął krytykować nas za to, że nigdy nie rozmawialiśmy z nim otwarcie o seksie, za to jakie błędne wyobrażenia miał na ten temat jako nastolatek, jakie filmy pornograficzne obejrzał, żeby zaspokoić swoją ciekawość i jak jego fantazje seksualne przestawały być wystarczające, co popchnęło go do szukania czegoś ostrzejszego, czegoś jeszcze bardziej hardcorowego. Jak to wszystko znalazło swoje odzwierciedlenie w tym, jak taktował dziewczyny w intymnych sytuacjach przed tym jak poznał *jq*, bo to dzięki niej zrozumiał swoje błędy z przeszłości, zadzwonił do wszystkich swoich byłych partnerek i dla pewności przeprosił, jeśli kiedykolwiek nie stanął na wysokości zadania, jeśli kiedykolwiek sprawił, że poczuły się źle tylko dlatego, że on nie wiedział lepiej. Po tym patrzy się ciepło w stronę naszej synowej, jak małe dziecko, które dobrze wykonało zadanie domowe, a ona pogłaskała go po plecach i uśmiechnęła się jak dumna wychowawczyni.

Oczywiście, łapiemy się czego możemy, jak tonący brzytwy, tłumaczymy, że czasy się zmieniły i że w naszych domach rodzinnych też się raczej o tym nie rozmawiało. Oni muszą mieć świadomość tego, że kiedy my byliśmy w ich wieku, nie było aż takiego zapotrzebowania na wyrażanie swoich emocji, nie było takiego zwyczaju, ani wymogu, aby rodzice mówili swoim dzieciom, że je kochają – to było oczywiste, to się rozumiało samo przez się! Kiedy Angantyr był nastolatkiem, ta świadomość wciąż nie była na tak wysokim poziomie, i to prawda, zaspaliśmy na warcie kiedy pojawił się internet, ale i on był wciąż taki nowym wynalazkiem, skąd mogliśmy wiedzieć, że można trafić na takie strony z taką łatwością?

Ledwo co możemy razem napić się drinka bez dyskusji schodzącej na podobne oskarżenia. Czasem ona zaczyna, plecie co jej ślina na język przyniesie, o swoich rodzicach, o obojętności w swoim domu rodzinnym, czasem zaczyna on, a czasem zaczynają oboje; rozmowa obejmuje wszystkie możliwe tematy – kobiecą masturbację i inne tematy edukacji seksualnej, globalne ocieplenie, jak przezwyciężyć traumę, różnice w wychowaniu dziewczynek i chłopców, uchodźcy, zanieczyszczenia spowodowane przemysłem rolniczym, konsumpcjonizm Islandczyków. Tak jakby chcieli nas ukarać za wszystkie swoje pomyłki, wziąć wszystko, czego dowiedzieli się za późno i wypomnieć nam to. Ich głupota jest naszą głupotą, ich brak wiedzy jest brakiem w wychowaniu - nie, zaniedbaniem - z naszej strony.

Jesteśmy wykluczani z rozmowy. Gdy drzwi się tylko uchylą, od razu są zatraskiwane człowiekowi przed nosem. Oni nie są wystarczająco cierpliwi, żeby rozmawiać o takich rzeczach jak normalni ludzie, wysłuchać co my mamy na ten temat do powiedzenia i prowadzić konstruktywną rozmowę, nie taką jak teraz, tylko przerywając – wstyd, to rasizm, wstyd, to szowinizm, wstyd, „czy nie zdajecie sobie sprawy z własnych przywilejów?”.

Jedno jest absolutnie pewne. Życie z naszym synem jeszcze nigdy nie było takie trudne. Takim cudownym, jakim zawsze był. Zupełnie nieproszony robi pranie co tydzień. Odkurza dom i kosi trawnik. To ona jest źródłem wszystkich naszych problemów. To ona wciąż rozdrapuje rany, pogarszając wszystko. My życzymy jej dobrego dnia i ona życzy nam dobrego dnia, robimy wszystko, żeby ją pochwalić, za coś co robi w internecie albo za jej ubrania, włosy, buty czy zdolności kulinarne. Ona dziękuje nam i odwzajemnia komplementy, wszyscy próbujemy wejść na lżejszy ton rozmowy, ale ton jak to ton,

wraca na swoją częstotliwość, zbyt głośny głuchy, fałszywy. Bo wiemy, że prędzej czy później wszystko zostanie przekrecone, słyszeliśmy to przez ścianę. Jak ona przeprowadza psychoanalizę naszego zachowania na podstawie naszych traum z przeszłości – poronienia - tak, straciliśmy dziecko; alkoholizmu - no dobrze, alkoholizm był obecny w obu naszych rodzinach, ale co z tego? Każda rodzina ma swoją historię. Takie jest życie. Czy wolno nas osądzać na podstawie tego, że nie wydaliśmy tysięcy koron na terapię u psychologa? Dlatego, że nie opublikowaliśmy długiego wpisu o naszych traumach na Facebooku?

Pomyśleć tylko, że to matka naszych przyszłych wnuków.

Zamierzali znaleźć sobie mieszkanie po powrocie z Ameryki Południowej, ale wpierrw musieli popracować przez dwa, trzy miesiące, żeby zaoszczędzić trochę pieniędzy. Mieli wybór pomiędzy wprowadzeniem się do nas albo do jej rodziców, którzy mieszkają w Kópavogur, więc oczywiście wprowadzili się tutaj – jesteśmy tylko dwanaście minut drogi piechotą od uczelni, z pokoju Angantýra jest widok na wybrzeże i mamy jacuzzi w ogródku.

Byli nam wdzięczni, ona była wdzięczna, pracowali dużo zanim jesienią zaczęła się szkoła i przesunęli godziny swojej pracy na wieczory i weekendy, kiedy zajęcia na uczelni się rozpoczęły. Słyszeliśmy ich od czasu do czasu rankami i wieczorami. Czasami mówiliśmy do siebie: „Czy oni nie zdają sobie sprawy z tego, że nie mieszkają tutaj sami? Że mieszkają u nas? Przecież to kwestia minimalnej kultury...”. Mimo to dość łatwo było nam udawać, że nic się nie stało. To był tylko okres przejściowy. Wkrótce oni się wyprowadzą. Najwyraźniej nie zdawali sobie sprawy z tego, jak dźwięki noszą się pomiędzy ścianami.

Na przełomie nowego roku w końcu zaoszczędzili tyle, że stać ich było na czynsz przy studiach magisterskich i zaczęli rozglądać się za mieszkaniem, opublikowali ogłoszenie na Facebooku z pięknym zdjęciem, które zostało im zrobione w ogrodzie pewnego letniego wieczora, mieli ponad trzydzieści udostępnień i różne oferty – pokój z inną parą, której nie polubili wystarczająco, kilka rozmaitych mieszkań w centrum, w Austurbær i Vesturbær, które odpowiadały ich potrzebom. Z wyjątkiem tego, że czynsz był skandaliczny, najtańszy wynosił 170000 koron i to za piwnicę na ulicy Hverfisgata. Jej babcia chciała ich przyjąć u siebie w dzielnicy Vogar, ale wtedy oni zorientowali się, że równie dobrze mogliby zostać dłużej u nas.

To było rok temu. I wygląda na to, że to potrwa co najmniej kolejny rok. Nie są na wylocie, przestali się rozglądać, przestali informować nas o swojej pozycji na liście oczekujących na mieszkanie studenckie. Jej nie uda się ukończyć studiów magisterskich na wiosnę, okazało się, że musi wziąć jeszcze jeden przedmiot jesienią, i wtem zaczęli myśleć o doktoracie za granicą kolejnej jesieni. Jeśli wybierają się na studia doktoranckie za półtora roku to na pewno w międzyczasie zostaną z nami, żeby zaoszczędzić trochę pieniędzy.

Oni nie są już dziećmi, powinni wiedzieć lepiej mając dwadzieścia sześć i dwadzieścia siedem lat. Kiedy my byliśmy w ich wieku, to wstępowaliśmy na rynek pracy z dwójką dzieci i mieszkaniem w Norðurmýri. Tego nie da się porównać. Jak można nazwać tę odmianę dorosłych małałatów? Wpół-dorośli ludzie? Pełnołatkowie? Doszło już do tego, że wszystko co my robimy, gra jej na nerwach, a wszystko co robi ona, gra nam na nerwach. Jesteśmy strasznie ograniczeni, bo wciąż jemy mięso i ryby – my, którzy na ogół nie narzekamy, kiedy oni gotują dla nas wegańsko, mimo że czasami to po prostu nic. Ryż, imbir i marchewka smażone na patelni! Jesteśmy znowu głodni już po godzinie! Któregoś dnia wymknęliśmy się z domu, chichocząc jak nastolatki w drodze na bal, z wyjątkiem tego, że poszliśmy na stację benzynową kupić sobie hot doga. Gdybyśmy poszli do lodówki odebrałaby to jako niewdzięczność albo jakiś rodzaj mięsnego manifestu.

Kłótni jest teraz mniej, nauczyliśmy się utrzymywać pokój między nami, unikając różnych tematów, już tego nie chcemy, ale nigdy nie ma przestrzeni na dojście do porozumienia. Rana otwiera się z każdym jękiem, z każdym stuknięciem, z każdym porankiem, który spędzamy pod kołyszącym się żyrandolem. Gdyby mieli do nas chociaż odrobinę szacunku to taka myśl zrodziłaby się w ich głowach, że nie mieszkają sami, tylko z innymi, że dźwięki mogą przenikać przez ściany. Ale szacunku nie ma, wdzięczności też nie.

Mamy ładny domek letniskowy czterdzieści minut drogi od Borgarnes. Kiedyś jeździliśmy tam może raz na dwa miesiące, a teraz jesteśmy tam prawie w każdy weekend, jedziemy w piątek zaraz po pracy i wracamy stamtąd prosto do pracy w poniedziałek. Nie chcemy się przeprowadzać. Urodziliśmy się i wychowaliśmy tutaj w Vesturbær, ale czasami otwieramy butelkę wina w domku letniskowym i marzymy o tym,

że mieszkamy gdzieś indziej, bez nich, tam gdzie możemy gotować bez wsłuchiwania się w ich pogardliwą ciszę, stek wołowy na czerwonym winie w ziołach z doniczki na oknie. Kompletnie niespodziewanie zaczynamy zaglądać na strony internetowe z nieruchomościami. Myślimy, że jeśli może znajdziemy jakiś ładny domek pokryty blachą falistą w Hafnarfjörður lub przy morzu w Kársnes, czy też w Álftanes, wtedy może to ich zachęci do tego, żeby zacząć oszczędzać na wkład własny lub wynajem. Potem patrzymy na dwupokojowe mieszkania w centrum (regularnie mówią o tych wszystkich innych rodzicach, którzy kupują małe mieszkania, które potem spłacają ich dzieci), ale kiedy widzimy cenę nieruchomości wpadamy w złość na ich wygórowane oczekiwania, stajemy się uparci i odmawiamy upraszczania im życia jeszcze bardziej niż to już robimy. Zamykamy stronę z nieruchomościami, niechętnie odkładamy laptopa i jedno z nas wzdycha: „Musimy po prostu poczekać”, a drugie odpowiada: „Na to wygląda”.

Ciemieżony czy ciemieżący

Ona jest Dziewczyną nr 3, ale wszystko jest całkiem nowe. Żadnych gierek, żadnych masek, żadnych bzdur. Ostrożnie zbliżają się do siebie, mentalnie i fizycznie, dryfują w tę i z powrotem przez wody swoich przeszłości, tłumacząc się sobie. Kciukiem gładzi znamię. Odkrywa bliznę w kształcie półksiężyca pod prawą brwią. Ruchy są wystudiowane, manieryzm nakreślony. Kiedy ona pierdzi po raz pierwszy, on obejmuje ją i śmieją się razem. To dzieje się w łóżku, nad ranem. Potem on pierdzi - wieczorem, na kanapie - kiedy oglądają razem film. Mają w zwyczaju naśladować odgłosy swoich bąków. Nazywają je według dźwięków, które im przypominają. Trąbka to pierd głośny i długi, Kurczak jest jakby zgnieciony. Jak dźwięk, który wydaje się podczas pierdzenia pachą, z ramieniem wyglądającym jak kurze skrzydełko.

Nabój jest głośny i szybki, Cichacz jest bezgłośny i zabójczy, itp., itd. „Tym razem nie zamierzam udawać kogoś, kim nie jestem,” oznajmia dziewczyna już na samym początku związku. „Nie będę gonić za jakimś przyjętym z góry mokrym snem o idealnej dziewczynie. Jeśli grasz w piłkarzyki, ja nie zamierzam nagle zostać fanką piłkarzyków. Żeby było jasne - nienawidzę piłkarzyków, nienawidzę tłustych burgerów i nienawidzę być brana od tyłu. Kompletnie nic mi to nie daje.”

„Amen,” mówi i podnosi swoją szklankę w toaście. Jest wieczór, są na mieście.

Zbyt dobrze zna tę niepewność, o której ona mówi, ze swoich poprzednich dwóch związków. Dziewczyna nr 1 powiedziała, że uwielbia ostry seks i jego ulubiony serial. Jednak w miarę trwania związków oczywistym było, że nie lubi żadnego z tych dwóch. Dziewczyna nr 2 skłamała, że czytała te same książki co on, rzucała cytatami czy faktami o autorze, kiedy rozmawiali na Tinderze. Potem, kiedy byli już razem, za każdym razem, gdy on wspominał o którejkolwiek z książek, o których dyskutowali, ona w panice odpowiadała: „Wciąż muszę przeczytać właśnie tą, nie pamiętasz?”

Po Dziewczynie nr 2 patrzył czasem na atrakcyjne kobiety i wyobrażał sobie jakimi roślinami doniczkowymi są.

Czy potrzebują dużo wody czy mało? Muszą być podlewane codziennie? Czy może co pięć dni?

Dziewczyna nr 3 jest sukulentem. Może nie być podlewana tygodniami i nie będzie narzekała. Obserwuje ją, kiedy rozmawia ze wspólnym znajomym w barze, przemycając żarty, których nie zrozumie nikt inny oprócz niego. Jest pewna siebie i sarkastyczna, ma

mocny uścisk dłoni, zdecydowany krok. Nie może sobie wyobrazić, żeby kiedykolwiek chciał ją odtrącić, strząsnąć z siebie jak robaka. Kiedy zmieniają status na Facebooku, ich związek dostaje 450 lajków. Przygląda się ich zdjęciom profilowym, jedno obok drugiego i przychodzi mu na myśl, że tak właśnie wygląda tzw. power couple.

Ustalają, że nie będą wskakiwać w ten nowy związek bez koła ratunkowego, ale nagle zwalnia się mieszkanie jej ciotki, dwupokojowe na poddaszu, idealne dla pary, zbyt drogie dla jednej osoby. Oboje zatrzymują wszystkie swoje rzeczy – nic nie oddają, nic nie wyrzucają. On dyskretnie oznacza wszystkie swoje książki. Wciąż jest za wcześnie, żeby zdecydować o przyszłości tego związku. To dopiero parę miesięcy i wkrótce na światło dzienne wyjdą prawdziwe wzorce zachowań i uwzględniony zostanie margines błędu.

Kiedy to wychodzi na jaw, on reaguje jak dobrze opłacony recepcjonista przyjmujący gości hotelowych.

Nie podoba jej się to, że on prawie nigdy nie sprząta po sobie. Szafki są pootwierane, kłapa nigdy nie opuszczona, brudne talerze na stole, szklanki na stoliku nocnym, porozwalane wszędzie brudne skarpetki. Na początku żartobliwie zwraca mu uwagę, zaczyna lub kończy zdanie, zwracając się do niego „kochanie”, uśmiecha się kiedy kręci głową.

Potem dochodzą wykrzykniki.

Następnie duże litery.

To ma miejsce w małych wybuchach, najczęściej zanim ona zje śniadanie. Kiedy czeka na swoją owsiankę, obsesyjnie sprząta wszystko wokół, besztając go przy okazji. Wtedy nie pozostaje nic innego niż podnieść skarpetki z podłogi, najlepiej bez słowa.

Szybko się uczy, że jej głód znaczy zły nastrój, któremu zaradzić można jedzeniem i kawą.

Ona nuci cały czas, fałszując przy tym okropnie – melodie przeplatają się chaotycznie, przelatując przez całe mieszkanie jak muchy szukające otwartego okna. Pod prysznicem, w kuchni, przed komputerem.

Ona pije niewyobrażalnie dużo wody (z jakiegoś powodu bardzo go to denerwuje) i nie może być nigdzie na czas. Nie ma znaczenia jak wcześnie zaczyna szykować się do wyjścia i tak zawsze są spóźnieni.

Uczy się prostego sposobu jak ją pospieszyć, kiedy już są spóźnieni, a ona wciąż nie może zdecydować w co się ubrać. Cmoka, skrzywia się (tylko trochę, na przykład mrużąc oczy) i pyta „Taaak?”.

Używa odwrotnej psychologii w wielu sferach związku, ale z wielką oszczędnością, tak żeby go nie rozgryzła. „Najlepsze w tych niezależnych kobietach jest to, jak są czarująco przewidywalne,” mówi pewnego razu swojemu przyjacielowi, kiedy rozmawiają o laskach.

Nie bez przyczyny ludzie mówią o „docieraniu się”. Przyzwyczał się do wrzucania skarpetek do kosza na pranie i pilnuje się, żeby nie wchodzić jej w drogę z rana. Czasem przestaje ją kochać na chwilę. Kiedy to się dzieje po raz pierwszy, wystraszył się. Czuł źle. Unikał przebywania w domu przez kilka dni, spędzał godziny w szkole i siedł na siłownię w międzyczasie. Obawiał się tego, że musi przyjść do domu tak wyzuty z emocji do niej. Potem ona idzie do fryzjera. Wychodzą wieczorem i piją po kieliszku wina. Wszystko do niego wraca jak za machnięciem czarodziejskiej różdżki.

Jej piękno i poczucie humoru. Wrażliwość na świat. Szczerłość i energiczność, i ambicja. On uczy się miłości, która przychodzi falami; umiera z miłości, a potem powoli znowu ujawniają się mu szczegóły, to, jak ona popija kawę i zawsze bierze dwa łyki na raz. Siorb, siorb, potem odkłada filiżankę. Wieczorem, kiedy są już w łóżku, bezwstydnie drapie się po cipce.

Na co on się odwraca i gasi lampę na stoliku nocnym.

Zauważa, że wszystkie jej majtki (lub bardzo dużo z nich) mają dziury dokładnie na wysokości łechtaczki. Włosy łonowe wystają z dziury przypominając mu wytłamszonego zabawkowego trolla.

„Dlaczego drą się tak łatwo w tym miejscu?” pyta i wskazuje na majtki rozwieszane na sznurze. To ma miejsce na dole, w pralni, po południu.

„To dziury po pazurach,” tłumaczy mu dziewczyna z psotnym poczuciem winy, po czym robi się tak słodka, żeby zrównoważyć tę informację. Całuje go tak namiętnie i długo, że musi odłożyć swój wstręt na później.

Nie goli włosów, co jest teraz w modzie. Włosy na jej ciele (szczególnie włosy łonowe, włosy pod pachami i linii białej brzucha) są grubsze i ciemniejsze niż włosy na jej głowie, które są jasne, delikatne i błyszczące.

Postrzega je jako swego rodzaju symbol władzy. Macha nimi jak flagą suwerenności.

Po kilku miesiącach w Laugarnes dochodzi do tego, że ona łamie toaletowe reguły. Dzieje się to wieczorem, w łazience. Stoją nad umywalką i w lustrze patrzą się na siebie myjących zęby. Szturcha go biodrem i on odwzajemnia szturchnięcie. Jest urocza. Nigdy nie potrafi utrzymać pasty do zębów w buzi. Kapie z obu kącików jej ust w dół, po brodzie. Wypluwa, obmywa twarz i szczoteczkę, podnosi klapę toalety, ściąga spodnie i sika. Głośny syk wypełnia łazienkę. On odwraca wzrok i wychodzi.

Co wieczór sika, kiedy on szczotkuje zęby. Pierdzi w międzyczasie i dodaje Toaletowca do listy nazw pierdów.

Po łazience rozchodzi się intensywny smród i on musi wstrzymać oddech, żeby nie zacząć się krztusić. Z goryczą wspomina jak zaczęli być razem, szczerzy, otwarcie mówiący sobie o wszystkich swoich uczuciach, a teraz czasem prawie wybucha i mówi, że nie może tego wszystkiego znieść - czy ona nie mogłaby się drapać, kiedy on tego nie widzi, sikać, kiedy on tego nie widzi, przestać pić tak dużo wody - ale wie, że takie próby zostałyby odebrane jako wypowiedzenie wojny przeciw jej niepodległości.

Dochodzi do podobnej sytuacji, sam czuje, że zaraz eksploduje mu pełny pęcherz. Ona stoi przed lustrem od dłuższego czasu oglądając swoją twarz, a on chciałby wejść pod kołdrę i obejrzeć serial na komputerze.

„Mogę skorzystać z toalety?” pyta się. „Będę szybki.”

„Możesz przecież zrobić siku przy mnie,” odpowiada mu bez odrywania wzroku od lustra. Usta są rozchylone, podczas gdy ona dziobie i szczypie swoją skórę.

„Potrzebuję tylko chwili, potem dostaniesz lustro z powrotem.”

„Nie obrzydza mnie to,” mówi i uśmiech się do niego w lustrze. „Zrób siku. Obiecuję, że nie będę patrzeć.”

A potem spogląda z powrotem na coś ściśniętego między jej palcami wskazującymi. Następuje wybuch. Wydobywa się gęsta, biała wydzielina. Nie cała za pierwszym razem, musi wycisnąć dwa razy, żeby wszystko wyszło. Wtedy to się dzieje. Odwraca się w drzwiach z odruchem wymiotnym. Gęsta, biała wydzielina. Odruch wymiotny powraca. Ma łzy w oczach. Gęsta, biała wydzielina. Czuje odruch wymiotny po raz trzeci.

Zaciska ręce w pięści i chwiejnym krokiem wychodzi na balkon. Na dworze jest wciąż jasno, jest dopiero wpół do jedenastej. Biała. Sąsiedzi siedzą w ogrodzie i piją piwo. Gęsta. Ktoś grillował wieczorem. Skupia swoje myśli na jedzeniu na grilla. Schab. Przegrzebki owinięte bekonem. Biała. Nie, daktylę w bekonie. Ziemniaki pieczone w

folii. Duże ziemniaki w folii. Sałatka grecka i pikle. Piwo. Dobry lager. Dobre Brío w butelce. Sąsiedzi go zauważają i machają do niego. Stoi tam w samych jeansach. Z nagim torsem. Odmachuje im, odwraca się i wraca do środka.

Czeka na niego na korytarzu przed toaletą starając się zachować spokój. Usta są mocno zacisnięte. Nozdrza rozszerzają się i rozluźniają na przemian. „Wszystko z tobą w porządku?” pyta się go, nie mogą powstrzymać uśmiechu.

„Tak.”

„Przepraszam, kochanie. Nie wiedziałam, że jesteś tak na to wrażliwy.”

Mija ją, wchodząc do toalety i zamyka drzwi.

Jeśli to on jest na coś wrażliwy, ona mało sobie z tego robi. Jeśli ona jest na coś wrażliwa, on powinien mieć dla tego pełne zrozumienie. Ona może krytykować jego, ale on nie może krytykować jej. Ona może dokończyć resztki jedzenia, on musi coś dla niej zostawić, itd., itp.

Jeśli wypomina jej hipokryzję, zaczyna się śmiać przyznając mu rację. Mimo to nic się nie zmienia. Wielokrotnie przekracza pewne granice, których on nigdy nie ma prawa przekroczyć.

W tym momencie tego cyklu miłości (w tym wiecznym cyklu bycia albo zakochanym, albo odkochanym) wpada w ten sam stan, co z poprzednimi dziewczynami. Idzie do baru i szacuje kobiety w ciągu pierwszej minuty. Ma trudności z kontrolowaniem siebie i czasem pozwala sobie na rozmowę z uroczą dziewczyną, a potem musi zrobić wszystko co w jego mocy, żeby nie posunąć się o krok dalej; to byłoby takie łatwe, za łatwe, musiałby tylko złapać ją delikatnie w talii, odpowiedzieć coś na pograniczu bycia stosownym i niestosownym z „uśmiechem drapieznika” (musiał powtórzyć to dwukrotnie swoim kolegom, żeby osiągnąć właściwą reakcję) i rzucić się na ofiarę.

Coś jest w lecie. Wielkie podekscytowanie w ludziach. Pozwala sobie na rozmowę ze Sterczącymi Piersiami. Na imprezie, w palarni. Jest od niego młodsza, troszkę niepewna siebie, śmieje się, kiedy nie wie, co ma zrobić. Obraża ją z uśmiechem, a ona dąsa się śmiejąc i uderza go łokciem, opierając na nim całe ramię. Oddaje jej, przysuwając się przy tym bliżej. To podstawa do dalszego kontaktu cielesnego. Jego wzrok przez chwilę błądzi z jej twarzy w dół, na sterczące piersi. Potem zerka na jej naszyjnik. Mały, złoty łańcuszek z imieniem. Bergdís Ósk. Natychmiast wylatuje mu ono z głowy. Słodki perfum miesza się z silnym, chemicznym zapachem jej makijażu. Wie, że jego partnerka

spojrzałyby na tę dziewczynę i współczułyby jej. Coś w tej myśli go podnieca. Kładzie dłoń na nagim udzie Sterczących Piersi, jakby chciał się sam torturować, wstaje i żegna się. Bierze następną taksówkę do Laugarnes.

Zanim samochód dociera do Borgartun, opuszcza go przytłaczające pożądanie. Zanim staje przed drzwiami, dopadają go wyrzuty sumienia.

Następnego dnia wstaje wcześniej i przygotowuje dla niej dobre śniadanie; kupuje chleb na zakwasie w piekarni i smaży jajka na szpinaku. Ona mówi, że jest najszczęśliwszą kobietą na świecie, a on na nowo odkrywa jej ironię, to, jaka jest urocza, kiedy śmieje się ze swoich własnych żartów; jej jasne, delikatne uszy (ma idealne uszy), jej jasne delikatne palce, jej linię szczęki, jej linię włosów, jej kości policzkowe. Nie może przestać mówić, jak bardzo ją kocha, powtarza to w kółko. Przychodzi mu do głowy, żeby się jej oświadczyć.

Więc tego ranka, w piątek, idzie jeszcze dalej, piecze chlebek bananowy i budzi ją obietnicą kawy. Jest piękna, letnia pogoda, wystarczająco ciepło, żeby być na dworze w krótkim rękawku, więc wychodzą na balkon, odchylają się na kuchennych stołkach z talerzami ciasta opartymi na piersiach, z palcami u stóp zaczepionymi o balustradę, na zmianę przymykają oczy patrząc się na ogród i zamykają je odwracając twarze w kierunku słońca. Jej włosy są mokre i zaczesane do tyłu, za uszy. Trzeba przyznać, że chlebek bananowy wyszedł mu niezwykle dobry. Spróbował dodać do niego orzechy włoskie.

„Odpyw od prysznic jest zatkany,” mówi mu wtedy nie otwierając oczu.

„Wiem,” odpowiada jej i bierze łyka kawy.

„I co moglibyśmy z tym zrobić?”

„To twoje włosy.”

„To nie ja gubię włosy,” mówi śpiewnie.

„Ja zrobiłem to ostatnim ra-zem,” odpowiada jej równie melodyjnie.

Milknie i zjada kawałek chlebka bananowego. Nie zamierza czyścić odpływu drugi raz z rzędu. Zawsze, kiedy to robi, widzi, że większość włosów jest jej. Długich i jasnobrązowych.

„Mam odruch wymiotny, kiedy to robię,” mówi.

„Sztuka polega na użyciu papieru toaletowego. A tak poza tym to tylko czyste włosy.”

„Ale...” zaczyna. Zawahała się. „Nigdy nie sikasz po prysznicem?”

Ma złe przeczucie. „Nie. A Ty?”

„Jeśli akurat jestem po prysznicem i chce mi się siku.”

„Żartujesz, prawda?”

„To takie przyjemne.”

Wstaje, ubiera się i wychodzi z domu. Jeździ bez celu po okolicy. Tak być dłużej nie może. Musi z nią zerwać. Jak ma to zrobić? W kuchni, przy stole czy w salonie?

W sypialni, na łóżku. To jest łóżko jej ciotki.

Nie jest pewien, czy ona próbowałaby go od tego odwieść. Wybiega myślami w przyszłość, byłby singlem i robiłby dokładnie to, co mu się podoba. Ona zostałaby Dziewczyną nr 3, a on znalazłby sobie Dziewczynę nr 4, a potem nr 5. Wyobraża sobie dziewczynę z palarni, Sterczące Piersi, mógłby ją pochłonąć bez żadnych konsekwencji. Siedziałby w kącie ze Sterczącymi Piersiami i jego dziewczyna przechodziłaby obok i odchodziła od zmysłów z zazdrości.

A może byłaby tam jednak z innym facetem. Z kimś, kogo on zna.

Spotkaliby się przypadkiem w otwartym całodobowo sklepie. Zbliżałaby się północ, a ona wraz ze swoim nowym chłopakiem kupowałaby przekąski i słodycze.

Naga, na męskim torsie. Trzymałaby jego głowę tak jak trzyma go. Robi mu się niedobrze na samą myśl.

Ciężarna i piękna w kawiarni.

Z małą dziewczynką na basenie. Dziewczynką z jej ustami, oczami i uszami.

To jest, *jeśli* się rozstaną. Nie muszą się rozstawać. Przejeżdża obok stadionu Laugardalshall i postanawia iść na siłownię.

Tak mija kilka dni. Trzyma się z dala od mieszkania. Przychodzi do domu późnymi wieczorami i udaje, że wszystko jest w porządku, kiedy widzi, że ona czuwa, sypia z nią, mimo że nie ma na to ochoty, a następnego ranka wychodzi wcześniej z mieszkania. Ona dzwoni do niego i próbuje nakłonić do rozmowy. Mówi mu, że go kocha. On unika tej rozmowy mówiąc jej, że też ją kocha.

Zostają zaproszeni na przyjęcie z okazji zakończenia szkoły przez jej młodszego brata. Odbywa się ono w domu jej rodziców, którzy wypożyczyli biały namiot imprezowy i ustawili go na drugim końcu ogrodu. Koledzy i koleżanki jej brata rozpierzchają się po ogrodzie i próbują zachowywać się jak dorośli. Krzyżują ramiona i piją szampana. Większość chłopców ma fryzurę na tubkę pasty do zębów („głowy wyglądają jak

szczoteczki do zębów z zaczesaną na wierzchu pastą”), w niebieskich garniturach i w jasnobrązowych, skórzanych butach. Według tegorocznej mody letniej. Dziewczyny mają na sobie czarne blezery i letnie sukienki.

Siadają na tarasie i rozmawiają z jej rodziną. Krewni są sztywni i mówią, że nie zostaną długo. Podają wzajemnie się wykluczające wymówki; on musi pomóc swojej mamie pomalować dom jutro rano, ona musi być gdzieś wcześniej, żeby coś zrobić. Po kilku drinkach wsuwa swoją dłoń w jego i przeprasza za sikanie pod prysznicem. Przestała to robić.

„To jest szuka balansu,” wyznaje. „Postawić na swoim, ale nie wchodzić przy tym drugiej osobie na głowę.”

On przeprasza za to, że wypadł jak burza z domu tamtego dnia i za to, jak się zachowywał przez kilka ostatnich dni. Całują się i czują lepiej. Idą po kolejne drinki. Trochę się upijają w tym kącie, z podobną prędkością jak młodsze dzieciaki w ogrodzie. Obserwują jak każdy z nich robi nożyczkami kuchennymi dziurę w małej puszcze piwa, po czym otwiera ją od góry i pompuje w siebie piwo, z małego otworu w dole puszek. Tymczasem inni stoją z telefonami uniesionymi w powietrzu i nagrywają filmiki, śmieją się, klaszczą, kibicują. Dziewczyny pozują do swoich własnych aparatów, robią selfie z kieliszkami do szampana, piwem czy e-papierosem. Jedna z nich jest oczywiście alfa, głośna i piękna, w białej sukience, z dużymi ustami i prostymi, ciemnymi włosami. Obserwują, jak krąży wokół niej trzech chłopców, którzy potakują wszystkiemu, co mówi. Potem odwraca się twarzą do nich, do kąta, tam gdzie siedzą i patrzy wprost na niego, oglądając go od góry do dołu, i nagle dobrze rozumie tych chłopców. Gdyby miał dziewiętnaście lat, też by potakiwał.

Obok niego rozbrzmiewa wysoki dziewczęcy chichot.

„Ach, nie mam pojęcia. Wszystkie brzmią tak dobrze,” mówi jego dziewczyna głosem Barbie, robiąc z siebie głupka.

„Poczekaj,” mówi kiedy czwarty chłopak dołącza do kręgu alfa-niuni.

„Ten jest smakowitym kąskiem. Myślisz, że jest w menu?” pyta, wydymając usta.

„Wiesz, Pan Ciasteczko?”

Śmieje się.

„A co jeśli zapytam kelnera czy jest dobrze upieczony?”

Robi się coraz zimniej i starsi ludzie wracają do domów. Dzieciaki przynoszą koce lub ciepłe okrycia i siadają przy ich stole. Przemycają papierosy od AlfaNiuni, która siedzi obok niego. Ona całkowicie kontroluje rozmowę na tym końcu stołu. Żartuje i wybucha głośnym śmiechem. Na jej ramionach wisi duże sztuczne futro, które od czasu do czasu ociera się o niego. Kiedy kręci się na swoim siedzeniu, on widzi jak jej sutki twardnieją pod sukienką.

Ktoś proponuje grę alkoholową. AlfaNiunia bierze na siebie objaśnienie zasad: „Siódemki oznaczają wodospad, ósemki, że możesz pozwolić komuś innemu pić – możesz ją zachować na później - dziewiątki oznaczają...”

Przy stole siedzi piętnaście, szesnaście osób i wszyscy muszą zbliżyć się do siebie, żeby obserwować, co się dzieje. AlfaNiunia pije szybko i dużo. Kiedy w końcu jest jego kolej, nie ma pojęcia co oznacza karta i ona pochyła się nad nim i wyjaśnia, niepotrzebnie blisko, co ma zrobić. Uśmiecha się, robi to, co do niego należy, spogląda na swoją partnerkę, która patrzy krytycznie na AlfaNiunię ciągnąc kartę ze stosu. Dziesiątka. Musi wypić dziesięć łyków, a wszyscy przy stole liczą. Wdycha i zaczyna pić: „Dziesięć, dziewięć, osiem...”

Czyjaś dłoń delikatnie dotyka jego uda. Sztywnieje, patrzy jak jego dziewczyna bierze czwarty ostatni łyk, trzeci ostatni łyk. AlfaNiunia nie patrzy na niego, a raczej obserwuje jak jego dziewczyna wykonuje zadanie. Śmieje się głośno, kiedy je kończy.

Następna osoba ciągnie kartę. Chłopiec, który również skończył szkołę. Czapka studencka jest odwrócona na jego głowie.

Jego własne ręce leżą na stole. Obie jej ręce są pod stołem, ramiona pod płaszczem, równie dobrze mogłyby trzymać siedzenie swojego krzesła. Jego dziewczyna rozmawia przez telefon po jego drugiej stronie.

Ręka powoli przesuwa się w górę uda. Wyżej. Wyżej.

Gładzi go jednym palcem. Potem dwoma. Obejmuje go. On ściska swoją puszkę piwa. Próbuje oddychać normalnie. Czuje jak jego spodnie robią się ciasne. Ręka reaguje na spuchnięty członek, który toruje sobie drogę w dół prawej nogawki, gładzi go spokojnie w tę i z powrotem, w tę i z powrotem, a on zamyka oczy i pozwala sobie nie myśleć o niczym.

Dom

Decydujesz się iść na piechotę. Pogoda jest ładna. Lipcowa noc, dopiero zaczyna świtać. Sprawdzasz swój telefon. Jest 3:14 nad ranem. Przeglądasz wydatki z tej nocy. Może byłaś na tyle mądra, żeby przestać pić po trzecim drinku. Może skończyłaś pić o pierwszej. Może jutro idziesz do pracy. Wyglądasz tak, jakbyś była w tym wieku, kiedy wciąż pracuje się w gastronomii co drugi weekend. Może skończyłaś na tym, że wlałaś w siebie ostatnie piwo z wielu – nie jesteś typem dziewczyny, która pozwala na zmarnowanie połowy piwa, nawet jeśli twoi znajomi zbierają się już do domu, lub nawet jeśli twoja kompanka znalazł sobie odpowiednią osobę do przygody na jedną noc.

Spoglądasz z powrotem na telefon i chowasz go do kieszeni. Wyciągasz pęk kluczy z drugiej kieszeni, układasz klucze między palcami i zaciskasz pięść. Teraz masz małą kolczastą maczugę pod trenczem. Czujesz się lepiej, chociaż tak naprawdę, nie masz pojęcia jak się bić. Uderzyłabyś napastnika prosto w twarz czy może wymachiwałabyś pięścią jak kot, z wysuniętymi pazurami? Notujesz w pamięci, żeby sprawdzić to na YouTube kiedy wrócisz do domu.

Dom. Jak daleko jest do domu? Wyznaczasz trasę w głowie, decydując z grubszą o drodze jaką weźmiesz z wyprzedzeniem, na podstawie tego, które uliczki są wąskie i wciąż zaciemnione o świcie, a które ulice są dobrze oświetlone, szerokie i o największym natężeniu ruchu. W którymś momencie będziesz musiała skręcić w rzadko uczęszczaną uliczkę z wysokimi krzakami. W ten sposób zaatakowano młodszą siostrę twojej najlepszej przyjaciółki. Albo może po prostu twoją najlepszą przyjaciółkę. Nigdy nie zamierzasz iść tamtą ulicą w nocy. Nie idziesz też inną ulicą, która jest właściwie logiczną drogą do twojego domu, po tym jak usłyszałaś, że została tam zaatakowana dziewczyna przed dwoma laty. Mówili o tym w wiadomościach. Napastnik rzucił ją o ścianę i zerwał z niej spodnie, ale ona zaczęła krzyczeć i uciekł. Nie masz tak naprawdę pewności jak głośno potrafiłabyś krzyczeć. Albo czy w ogóle potrafiłabyś to zrobić. Może byłoby dobrze kiedyś to przećwiczyć. Wyciągasz z powrotem telefon, chciałabyś zadzwonić. Chciałabyś też mieć chłopaka, który powitałby cię po powrocie do domu, może mieć chłopaka, który śpi w domu w łóżku, ale ty nie chcesz go obudzić z taką drobnostką. Zastanawiasz się, czy twoi przyjaciele chcieliby z tobą porozmawiać przez telefon w

drodze do domu, mimo że właśnie spędziliście całą noc razem. Przyjaciółka, ze swoim partnerem na jedną noc, jest oczywiście zajęta.

Scrollujesz ekran telefonu bez celu, jakbyś chciała się skupić na czymś innym niż parki, które mijasz. Te, w które ktoś może cię wciągnąć. Zatrzymujesz się na mamie w kontaktach w telefonie. Ona by zrozumiała, chociaż naturalnie od dawna już śpi. Nie podoba jej się, kiedy wie, że jesteś sama na mieście. Często cię prosi o to, żebyś zadzwoniła, kiedy wrócisz do domu jeśli wie, że jesteś poza nim. Zawsze musisz ją uspokajać, że nie ma czego się bać, jesteś ostrożna, nigdy nie pijesz za dużo i zwykle ktoś towarzyszy ci w drodze do domu. Wtedy ona przypomina ci o próbie ataku jaka miała miejsce w centrum miasta wcześniej tego roku. Ile napadów zostało zgłoszonych w zeszłym roku, o tym, że przybywa ich z roku na rok. Odpowiadasz, że to nie liczba napadów wzrosła, a liczba ich zgłoszeń. Teraz kobiety częściej szukają pomocy po ataku, z powodu wzmożonej dyskusji na ten temat. W niektórych przypadkach statystyki są przekłamane. Następnie żegnasz się z nią tym samym tonem, jakiego użyłabyś każąc usiąść psu, przerucasz włosy przez ramię i decydujesz, że nie pozwolisz na to, żeby potencjalny napastnik kierował twoim życiem. Idziesz na imprezę. Z tyłu głowy kielkuje ci jednak myśl, którą ona zasiała, kiedy opowiedziała ci swoją historię. Z tyłu głowy jest tajemnica, o której przyrzekłaś nikomu nie mówić. Że ona była. Okoliczności czy jej wiek, kiedy to się stało nie mają znaczenia. Tylko, że ona była. Ta wiedza sprawiła, że przestałaś przewracać oczami. Zaczęłaś brać ostrzeżenia do siebie, zamiast wpuszczać je jednym uchem i wypuszczać drugim.

Zauważasz mężczyznę czterdzieści, pięćdziesiąt metrów od siebie. Idzie po tej samej stronie ulicy, prosto w twoją stronę, trochę szybko. Niezwykle szybko? Ściskasz mocniej klucze w prawej kieszeni. Poruszasz ręką w górę i dół i upewniasz się, że pięść łatwo jest wyciągnąć. Klucze nie zahaczyły się w płaszczu. On zbliża się szybko. Chwytasz telefon w drugiej kieszeni. Wyciągasz go tak, jakby ktoś do ciebie zadzwonił. Wybierasz 112, w razie czego. Udawane odpowiedzi. Podnosisz wzrok na ulicę lub patrzysz ponownie pod nogi. On już cię zauważył. Między wami jest dwadzieścia metrów. Mówisz do telefonu, że jesteś już prawie na miejscu i tak, było dużo zabawy. Wystarczająco głośno, tak żeby usłyszał. Schodzi na ulicę i przechodzi na drugą stronę. Podążasz za nim kątem oka. Kilka kroków później szybkie spojrzenie przez ramię. Widzisz, że już dawno cię minął; nie

zaatakujecie cię od tyłu. Przychodzi Ci na myśl, że przeszedł na drugą stronę ulicy właśnie po to, żebyś nie musiała się niczego obawiać.

Wciąż masz dziesięć minut do domu. Żałujesz, że nie wzięłaś taksówki. Mieszkasz właśnie w takiej niezręcznej odległości od centrum miasta, piętnaście minut drogi piechotą. Wystarczająco daleko, żebyś chciała wziąć taksówkę, ale na tyle blisko, że nie masz na to wytłumaczenia. Młodsza i biedniejsza ty nawet by o tym nie pomyślała. Widzisz przed oczami te wszystkie powroty do domu w tamtych czasach, jak piłaś, przyjmowałaś drinka od kogokolwiek, jak wracałaś do domu w samych skarpetkach; niczego niepodważająca, beztraska, nawet w obie weekendowe noce. Zdajesz sobie sprawę z tego, że masz szczęście, że nic ci się nie stało.

Dochodzisz do głównej arterii komunikacyjnej. Od czasu do czasu przejeżdża obok taksówka. Trochę się uspokajasz. Mimo że panuje półmrok, a teren jest rzadko uczęszczany. Przygotowujesz się psychicznie na ostatni odcinek drogi. Uliczki pełne zarośli. Nagle przypominasz sobie o rozmowie, którą odbyłaś ze swoim najlepszym przyjacielem przed paroma miesiącami. Przy barze siedział mężczyzna, który nie spuszczał z ciebie wzroku. Unosił się wokół ciebie jak mały księżyc. Nigdy nie podszedł zbyt blisko. Nie był tym nadętym, bełkoczącym facetem, który próbował postawić ci drinka, ale odszedł kiedy spojrzałaś na niego surowo. Ten stał wyprostowany, ze skupionym wzrokiem. Dziwny. Odpychający. Kiedy zakładałaś płaszcz, podszedł do ciebie i wyrzucił z siebie czy pójdiesz z nim do domu. Poczulaś do niego pogardę. Przestraszyłaś się. Twój przyjaciel był na rowerze, a ty na nogach. Poprosiłaś go, żeby prowadził rower i nadrobił trochę drogi z tobą. Było zimno, to było przedwiośnie, on był niechętny, nie rozumiał do końca, w czym był problem. Zażartował z twojej wybujałej wyobraźni. Ale zgodził się na to, żeby też iść na piechotę. Obiecałaś zaprosić go na naleśniki następnego dnia, ale potem zapomniałaś to zrobić. „Nigdy nie czujesz się niekomfortowo idąc samemu do domu?” zapytałaś go, kiedy doszliście do jednego ze starszych osiedli mieszkaniowych. „W Reykjavíku?” spytał z niedowierzaniem. Spojrzał na opustoszałą ulicę, jakby chciał ci pokazać jej nieszkodliwość.

Szelest liści. Ktoś jest za tobą. Zaraz za tobą. Nagle to słyszysz. Szybkie, krótkie kroki. Przyspieszasz i słyszysz, że przechodzień też przyspiesza. Przygotowujesz się, żeby zaatakować, jak tylko się odwrócisz.

To inna dziewczyna. Trochę młodsza od ciebie. Ubrana lekko. Trochę pijana, na pierwszy rzut oka. Uśmiecha się do ciebie. Oddychasz swobodniej. Jesteście we dwie. Nikt nie zaatakujecie dwóch dziewczyn. Odwzajemniasz uśmiech. Wstyd ci za serce, które łomocze w twojej klatce piersiowej. Idziecie nie-razem dobrą chwilę. Potem musisz skręcić. Ona idzie dalej ulicą, z rękami założonymi na piersi, sztywnymi ramionami układającymi się w dużą literę M. Znacznie zwiększyła swoją prędkość. Potyka się trochę na krzywej płycie chodnikowej, ale zaraz się prostuje. To tobą wstrząsa. Być tak wystraszoną. Że noc zostaje ci odebrana. Kiedyś słuchałabyś muzyki po drodze do domu. Ustawiłabyś ją na najwyższą głośność, mimo że zaczęłoby brzęczeć w słuchawkach. Zaczynasz szarżę. Wkraczasz w uliczki pełne zarośli, z bocznymi ścieżkami, alejkami i wysokimi drzewami. W zasięgu wzroku nie ma nikogo. Jesteś w takim nastroju, że chętnie byś się rozebrała i pokonała resztę drogi nago. Powolutku. Kręcąc tyłkiem tak seksownie, jak tylko to możliwe. Pocierając wokół sutków środkowym palcem, jeśli ktoś przechodziłby obok, a następnie całując ten środkowy palec.

Jesteś prawie na miejscu. Twój dom jest dwie minuty stąd. Decydujesz się na boczną ścieżkę, żeby skrócić sobie drogę. Czujesz, że już wytrzeźwiałaś, co nie jest zgodnie z prawdą. Próbujesz sobie przypomnieć, co masz w lodówce. Zjadłaś tę pizzę z zamrażarki?

Prawdopodobnie, jeśli musisz się nad tym zastanawiać. Nie jesteś typem dziewczyny, która by zapomniała o tym, że ma pizzę w zamrażalce.

Widzisz swój dom. Prostujesz palce i kolczasta pięść staje się na powrót dłonią, a klucze lądują w kieszeni. Wyciągasz je. Chwytasz klucz od drzwi wejściowych. Ma fioletową czy żółtą gumową osłonkę. Albo może to klasyczny złotawy klucz o trapezowatym kształcie. W każdym razie twój podjazd zatopiony jest w żwirze, tyle jest pewne. Do drzwi wejściowych prowadzą schody. Na każdym stopniu stoi roślina lub kwiatek w puszce, które mają tam swoje miejsce, odkąd tak postanowiła sąsiadka w imieniu was obydwu. Dotarłaś do drzwi. Otwierasz je w pośpiechu i popychasz do środka. Zatrząskujesz je. Chwytasz za klamkę. Są zamknięte. Wzdychasz. Jesteś zadowolona. Wróciłaś do domu.